

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy a sportu

Bakalářská práce

2010

Petr Kotlík

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra tělesné výchovy a sportu

Historický přehled vývoje brankářských stylů v ledním hokeji od roku 1908

bakalářská práce

Autor práce: Petr Kotlík

Studijní obor: bakalářské studium - Tělesná výchova a sport

Vedoucí práce: PhDr. Radek Vobr, Ph.D.

České Budějovice

duben 2010

The South Czech University
College of Education
Physical Training and Sport Department

**Historical Review of the Ice Hockey Goalkeeper Style
Development since 1908**

Bachelor work

Author: Petr Kotlík

Field of Study: Physical Training and Sport

Consultant: PhDr. Radek Vobr, Ph.D

České Budějovice

april 2010

Bibliografická identifikace

Název bakalářské práce: Historický přehled vývoje brankářských stylů v ledním hokeji od roku 1908

Autor: Petr Kotlík

Studijní obor: Bakalářské studium, obor Tělesná výchova a sport

Vedoucí práce: PhDr. Radek Vobr, Ph.D

Rok obhajoby: 2010

Anotace: Cílem této bakalářské práce je zachytit vývoj brankářských stylů v ledním hokeji od roku 1908 až do současnosti, tedy za období, ve kterém se lední hokej již hrál téměř v dnešní podobě, a to na ledě, s pukem a hokejkou. Zkoumá zejména vliv vývoje výstroje na úlohu brankáře v této historické etapě, a dále se zabývá i změnami hokejových pravidel a odchylkami ve vývoji v některých státech, které měly výrazný dopad na vývoj brankářských stylů. Předpokládá se zde vzájemná propojenost a podmíněnost rozvoje všech těchto aspektů. Práce se zabývá i vývojem osobnosti brankáře a dokumentuje, jak byli brankáři vybíráni v minulosti a nyní. Může nastínit cestu trenérům začátečníkům i specialistům jak s brankáři pracovat a zlepšovat jejich výkonnost.

Klíčová slova: brankářský styl, maska, plastron, lapačka, vyrážeka, brusle, betony, herní styl.

Bibliographical Identification

Name of Thesis: Historical Review of the Ice Hockey Goalkeeper Style Development since 1908

Author: Petr Kotlík

Specialisation: Bachelor study – specialisation Physical Training and Sport

Supervision of the Thesis: PhDr. Radek Vobr, Ph.D.

Year of the Vindication: 2010

Abstract : The main aim of this bachelor work is to record the style development of ice-hockey goaltenders since 1908 till today, i. e. within the period in which the ice-hockey was played almost at present form – on the ice, with puck and stick. The work is focused especially on the influence of equipment development on the goaltender's role within this epoch, and on the changes of ice-hockey rules and its differences in some countries which strongly changed the goaltender styles. Interactive connection and causality of all these aspects is considered. The work also deals with the development of the goaltender personality and demonstrates the way of choosing goaltenders in the past and at present. The study can help coaches, both to the beginners and specialists, to work properly with goaltenders and improve their efficiency.

Key words: goalkeeper style, mask, chest and arm pad, trapper, rocker, skates, leg pads, playing style.

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracoval samostatně a že jsem vyznačil všechny prameny, ze kterých jsem čerpal.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG, provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

.....

V Českých Budějovicích 30. 4. 2010

Petr Kotlík

Děkuji vedoucímu diplomové práce, panu PhDr. Radku Vobrovi Ph.D. za odborné vedené a ochotu pomoci při vypracování mé diplomové práce.

Dále chci poděkovat všem, kteří mi ochotně poskytli informace i písemné materiály o vývoji brankářských stylů a brankářské výstroje, zvláště pak bývalým trenérům HC Dukla Jihlava panu Jaroslavu Kružíkovi , panu Aleši Polcarovi a současnému trenérovi brankářů HC Dukla Jihlava Petru Jarošovi.

Obsah:

1. Úvod.....	6
2. Metodologie	8
2.1. Cíl a úkoly práce	8
2.2. Metody práce	8
2.3. Rozbor pramenů a literatury	9
3. Analytická část	11
3.1. Vývoj brankářské výstroje	11
3.1.1. Vývoj brankářské masky	12
3.1.2. Vývoj betonů	21
3.1.3. Hokejka	25
3.1.4. Brankářské rukavice	27
3.1.5. Brankářské brusle	32
3.1.6. Plastrón	36
3.2. Základní změny pravidel od roku 1908	39
3.3. Vývoj tréninkové přípravy brankáře	41
3.3.1. Letní příprava	42
3.3.2. Zimní příprava	42
3.3.3. Psychická příprava	46
3.4. Úrazy brankáře v závislosti na vývoji výstroje	46
4. Syntetická část	49
4.1. Vývoj brankářské techniky do roku 1945	49
4.2. Vývoj brankářské techniky po roce 1945	55
4.2.1. Vývoj brankářské techniky v zámořském hokeji	55
4.2.2. Vývoj brankářské techniky v evropském hokeji	56
4.3. Brankářská technika v současnosti	58
4.3.1. Psychologie brankáře	58
4.3.2. Výběr brankáře	59
4.3.3. Nové brankářské styly	60
5. Brankářské styly významných světových brankářů	66
6. Závěr	77
7. Seznam literatury	80

1. Úvod

Téma mé bakalářské práce je mi velice blízké. Od šesti let jsem trénoval a hrál lední hokej za Duklu Jihlava, a to na postu brankáře. V dorostenecké kategorii jsme hráli první ligu a s juniory jsme postoupili dokonce do extraligy. V minulém roce jsem chytal za Jindřichův Hradec II. ligu a v letošním roce, kvůli častým zraněním a nemoci na počátku sezóny, hraji krajský přebor za Soběslav. Víím, jaké jsou pocity brankáře v brance, když tým vyhrává i prohrává a jak tvrdý je každodenní trénink. Toto „historické“ hokejové téma mi umožnilo prostudovat vývoj výstroje i hokejových pravidel, které měly vliv na vývoj brankářských stylů, a tím mi rozšířilo i mé teoretické hokejové vědomosti. Těchto nových poznatků bych chtěl využít při tréninku začínajících brankářů, hlavně pokud se týče výběru brankáře a tréninků techniky chytání. Pochopením minulosti bych rád odhadl směr dalšího vývoje na brankářském postu.

Vznik ledního hokeje sahá podle Evdikimoffa (2000) daleko do minulosti v různých hrách s ohnutými hokejkami a kulatým míčkem. Rozšíření těchto her dokazují různá vyobrazení už ve starověku. V Národním muzeu v Aténách je umístěn obraz chlapců hrajících se zahnutými holemi a míčkem 5000 let př.n.l., dále obrazy vlámských malířů z 16. století zobrazují muže na ledě, kteří míří holí na míčky – bez soupeře – na cíl – tedy vlastně golf na ledě.

Stránský a Ondroušek (2005) uvádí, že k vývoji hokeje, jak jej známe dnes, došlo v severní Americe v průběhu uplynulých dvě stě let. Když v 16. století pronikli Francouzi do Kanady, hráli tam indiánské kmeny Huronů, Irokezů a Chippewayů na suchu i na ledě hru s holemi a míčkem – Baggataway. Evropští vojáci hráli hru založenou na podobném principu – Hoquet – což je prapůvodní název hokeje. Ze vzájemného vlivu těchto dvou her vznikl Lacrosse, který se hraje na ledě i na suchu, ale bez bruslí.

Po válce Angličané v Kanadě zavedli hru Hurling, která vznikla v Indii a jež silně připomínala pozemní hokej a také skotské Shinney. V roce 1856 se do Kanady přemístil anglický vojenský pluk Royal Canadian Rifles, jehož vojáci se učili bruslit, znali hru Shinney a přenesli ji na led. V tuto dobu vznikla v Kingstonu první pravidla a jsou známá jako „halifaxská pravidla“. (Vlk, Gut, 1978)

Na McGillově universitě v Montrealu studenti poprvé postavili do branky brankaře /soupeř, který ho neměl, mohl používat menší branku/.

V roce 1878 studenti vypracovali nová pravidla, která určovala, že se hokejka může zvedat jen do výše ramen, protivník se nesmí napadat zezadu, nebylo povoleno ho držet za límec, kopat, blokovat podlezením jako v rugby a přihrávat dopředu. Tato pravidla se zapsala do historie jako „montrealská“. (Vlk, Gut, 1978)

3. března 1875 se zde sešlo první utkání v ledním hokeji pod střechou. Na ledě se místo míčku objevil předchůdce puku – plochý a kulatý kus dřeva. Gumový puk byl poprvé použit v roce 1877 a podle ústního podání byl jeho tvůrcem student F. W. Robertson – autor montrealských pravidel, který odřízl svrchní a spodní část kulatého míče. V roce 1900 vystřelil Francis Nelson na branku puk, který v hledišti zranil diváka. Nelson se poté vydal do přístavu, kde koupil starou rybářskou síť a zavěsil ji do branky. Postupně vznikly i mantinely a hokej dostával další úpravy až do dnešní podoby. (Stránský, Ondroušek, 2005)

„V současné době je lední hokej nejrychlejší kolektivní hrou na světě, ve které ti nejrychlejší dokáží na bruslích projet rychlostí okolo padesáti kilometrů v hodině, a ti nejtvrdší střelci vypálit puk rychlostí přesahující stosedmdesátikilometrovou hranici. A proti této útočné rychlosti stojí jako poslední instance muži, kteří jsou jakoby jediným klidným bodem na hřišti – hokejoví brankáři“. (Stránský, Ondroušek, 2005, 5)

„Klid hokejového brankáře je však jen zdánlivý. V nejrychlejší kolektivní hře je úlohou brankáře předvádět nejrychlejší úsudek, nejrychlejší odhad i nejrychlejší reakce. Na schopnosti hokejového brankáře být ve správné chvíli přesně tam, kudy by mohl ten kus černé gumy proniknout za jeho záda do branky, závisí, jestli jeho tým vyhraje nebo prohraje. S jeho výkonem, ať dobrým či špatným, stojí a padá i výkon celého týmu“. (Stránský, Ondroušek, 2005, 5)

2. Metodologie

2.1. Cíl a úkoly práce

Hlavním cílem mé bakalářské práce je popsat vývoj brankářských stylů v ledním hokeji a porovnat faktory, které měly vliv na jejich vývoj. Zaměřuji se hlavně na vývoj brankářské výstroje během celého studovaného období a dále na vliv změn pravidel na styl chytání. Mým úkolem bylo rozebrat a charakterizovat brankářskou výstroj co se týče jejích jednotlivých součástí, tvarů a použitých materiálů. Dále jsem rozebral jednotlivé zásadní změny v pravidlech, které brankářský styl ovlivnily a přínos samotných brankářů k rozvoji ledního hokeje do současné podoby.

2.2. Metody práce

Téma mé práce „Historický přehled vývoje brankářských stylů v ledním hokeji“ je teoretické povahy. Při zpracování uvedeného tématu jsem používal metody teoretické a historické.

Historická metoda je soubor pracovních postupů, vyhledávání a porovnávání údajů o jevech v minulosti, které nám usnadňují zpracování pramenů. Hlavním zdrojem získávání materiálů z této nepříliš vzdálené minulosti bylo studium sekundárních pramenů - odborné literatury, hokejových učebnic, časopisů a hokejových internetových stránek, ale i částečně studium primárních zdrojů – archivních pramenů. Přímoou metodou jsem získal informace, které byly v těchto pramenech přímo a jednoznačně obsaženy.

Události jsem sledoval s paralelním průběhem historického procesu – tedy použil jsem metodu progresivní s diachronním přístupem. Ale při porovnávání jednotlivých období jsem použil metodu komparativní /historicko – srovnávací/.

Z metody teoretické jsem použil zejména analýzu, syntézu, indukci a dedukci. Vlastní získávání údajů na dané téma bylo prováděno metodou obsahové analýzy primárních podkladů. Tyto jsem rozložil na jednotlivé části, rozebral jednotlivé informace a poté je znovu spojoval do smysluplného celku /syntéza/.

V některých kapitolách jsem se snažil využít i vlastních zkušeností z ledního hokeje, které jsem získal dlouholetým tréninkem.

Na závěr jsem se pokusil biografickou metodou charakterizovat jednotlivá období na úspěších vybraných světových brankářů.

2.3. Rozbor pramenů a literatury

Lední hokej patří k jednomu z nejoblíbenějších zimních sportů a v České republice má i dlouholetou tradici, ale odborné publikace o tomto sportu vycházely jen nepravidelně a v různé kvalitě. Situace na našem trhu se výrazně zlepšila v osmdesátých letech minulého století, kdy zejména bývalí úspěšní hráči ledního hokeje jako Bukač, Wohl, Gut, Neveselý a později i Šindel a Hašek začali vydávat odborné publikace, týkající se hlavně tréninku hokejistů. Do té doby vycházela především historická díla, která zachycovala různé světové turnaje, průběhy olympijských turnajů a zaměřovala se zejména na vývoj NHL nebo na životopisy hokejových legend..

První ucelená kniha o brankářích Šindel, J. (2003) *Příprava brankáře v ledním hokeji*. Praha: Český svaz ledního hokeje, vyšla v roce 2003 a autorem byl bývalý úspěšný reprezentační brankář Československa Jaromír Šindel. V roce 2002 Dominik Hašek s Jiřím Kolišem sice vydali knihu Hašek, D., Koliš, J. (2002) *Příběhy z hokejové branky*. Valašské Meziříčí: Colora, ale zabývali se zde hlavně životními osudy některých světových brankářů.

Velmi zajímavá byla publikace Stránský, J., Ondroušek, K. (2005) *Brankáři – hokejové hvězdy světa*. Praha: Vyšehrad. Přiblížila mi vývoj hry brankářů stejně jako vývoj jejich výstroje, výzbroje a pravidel. Zachytila světlou i stinnou stránku profese hokejového brankáře.

Pro tvorbu této práce jsem přečetl historickou publikaci Vlk, G. , Gut, K. (1978). *Zlatá kniha hokeje: z dějin československého ledního hokeje*. Praha, Olympia.

Teoretické znalosti k tréninku brankářů jsem nastudoval v dílech Rossiter, S. (1999). *Učebnice hokeje*. Praha: Fragment, Evdikimoff, S. (2000). *Lední hokej*.

Bratislava: Mladé letá, Kostka, V., Bukač, L., Šafařík, V. (1986). *Lední hokej Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, Kostka,

O trendech v moderním hokeji kolem roku 1970 jsem si přečetl v knize Kostka, V. (1981) *Moderní hokej*. Praha: Olympia a o trendech v osmdesátých letech v publikaci Kostka, V. Strnad, J. (1981) *100 tréninků hokejové taktiky*. Praha: Olympia, a v devadesátých letech v učebnici Bukač, L., Dovalil, J. (1989) *Inovace ledního hokeje zatěžování*. Praha: Ústřední výbor ČSTV.

O životních i brankářských osudech některých hokejových brankářských legend jsem se dočetl v publikaci Koliš, J., Hašek, D. (2002) *Příběhy z hokejové branky*. Valašské Meziříčí: Colora a dále v knize Jenšík, M. (1999) *Než přišel Dominátor*. Praha: Olympia a v encyklopedii Adam, A., Allen, K., (2005) *Hvězdy NHL + Češi a Slováci v sezoně 2005-6*. Praha: Egmont.

Samozřejmě jsem podrobně prostudoval pravidla ledního hokeje v brožurě ČSLH (1999) *Oficiální pravidla ledního hokeje 1998-2002*. Praha: ČSLH.

Protože stále aktivně hraji hokej, čtu pravidelně časopis ProHockey. Ve své práci jsem použil články i fotografie z tohoto časopisu, týkající se vývoje současných brankářských stylů ve světovém hokeji. A to z čísel ProHockey 2008 (4), ProHockey 2009 (2) a ProHockey 2009 (3).

Další zdroj informací, ze kterého jsem čerpal, byly internetové stránky jak tuzemské, tak zahraniční. Hledal jsem zde aktuální informace o světovém hokeji a to na stránkách www.nhl.cz, www.gdihockey.cz, profil brankáře Curtise Josepha na www.curtisjoseph.com, a nové tréninkové pomůcky na www.jarosgoaltending.com. Pro většinu internetových adres platí, že je zde velké množství informací, ale najít zde konkrétní směr vývoje, kterým se budou brankářské styly ubírat, se mi nepodařilo.

Neocenitelným zdrojem praktických rad a informací bylo pro mě několik posezení s bývalým brankářským trenérem v NHL a současným trenérem-specialistou na brankáře v týmu Dukly Jihlava Petrem Jarošem. Probírali jsme spolu brankářskou strategii i techniku, nové úpravy výstroje a postup při tréninku mladých brankářů.

3. Analytická část

3.1. Vývoj brankářské výstroje

Podle Stránského, Ondrouška (2005) je hra dnešních hokejových brankářů k nepoznání od té, kterou předváděli první brankářští pionýři druhé poloviny devatenáctého století. Stejně jako celý lední hokej, i hra hokejových brankářů se samozřejmě vyvíjela a tak, jako byli oni první pionýři pro smích dnešním strážcům svatyní, asi by naopak stěží i oni poznali, že dnešní brankáři se chystají ke stejné nazvané hře. Z více či méně gentlemanských projížděk po ledě s hokejkou a pukem se rozvinula hra, která se spíše blíží gladiátorským kláním na život a na smrt. To však nemohli první průkopníci tušit.

„První skutečně hokejová pravidla byla celkem prostá. Čtyři útočníci, dva záložníci a dva obránci byli doplněni brankařem, který střežil prostor ohraničený dvěma dřevěnými sloupky vysokými cca 190 cm, vzdálenými 250 cm od sebe. Brankařem mohl být přitom ten z obránců, který byl nejbližší brance. První brankaři se nesměli sednout, lehnout ba ani kleknout, ale na rozdíl od hráčů v poli směli dřevěný puk zastavit rukou, ale nesměli jej držet ani s ním házet“.(Stránský, Ondroušek, 2005, 6)

Mnoho let se prolínal „halifaxský“ i „montrealský“ hokej, takže o nějaké jednotě pravidel nelze mluvit. Rozdílný zůstával počet hráčů na ledě, velikost hřiště, vzhled branky a typ hokejek. V některých provinciích brzy vyměnili dřevěný puk za gumový, brankové tyče byly nestejně vysoké, někde opatřené praporky, jinde s nataženou sítí. Různorodá byla i výzbroj a výstroj hráčů a zejména brankářů. (Stránský, Ondroušek, 2005)

„V roce 1891 se jistý Seen Clearly z týmu Vojenské akademie ve Winnipegu rozhodl použít chrániče nohou z kriketu, ale většina brankářů nadále používala jakési onuce, případně chrániče vypůjčené z jiných sportů. Také rukavice byly čistě individuální záležitostí jednotlivých brankářů, kteří dokonce ne vždy používali ke hře brusle.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 7)

„K masové popularitě hokeje, a tím i ke sjednocení pravidel, stylů, výzbroje a výstroje, přispěl především počín kanadského guvernéra Lorda Stanleje, který v roce

1892 věnoval putovní trofej pro nejlepší kanadský tým – dodnes slavný Stanley Challenge Cup. O tuto prestižní trofej se utkávaly týmy z celé země a zpravodajství ze zápasů plnilo celostátní i regionální tisk. Ten také dopomohl brankářům k rozšíření chráničů na nohou, u nás označovaných jako „betony“. (Stránský, Ondroušek, 2005, 7)

V devadesátých letech už s kriketovými chrániči na nohou chytali už mnozí brankaři, ale celostátní popularitu jim zajistil až zápas o Stanley Cup mezi Winnipeg Victorias a Montreal Victorial 14. 2. 1896. Winnipegský gólman George Merritt nedostal v bílých chráničích žádnou branku, což byla v té době naprostá senzace. „Sportovní stránky se zaplnily oslavnými články a betony se staly hitem všech brankářů.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 7)

„Vývoj však šel dál. Přispěla k tomu i profesionalizace hokeje na začátku dvacátého století. Branka Ottawy Senators Percy LeSeueur přišel v roce 1905 s novým typem brankářské hole, o dva roky později s novými brankářskými rukavicemi a v roce 1912 i s vlastním typem hokejové branky“. (Stránský, Ondroušek, 2005, 7)

V roce 1910 předvedl brankář Riley Hern z Montreal Wanderers dodnes používaný typ brankářské hokejky, v roce 1915 byly zaznamenány první rozdíly v rukavicích, vznikaly první tělové chrániče, chrániče loktů, ramen, suspenzory, speciální kalhoty a brusle. (Stránský, Ondroušek, 2005)

3.1.1. Vývoj brankářské masky

Od té chvíle, kdy se útočníci naučili zacházet s pukem tak, že pro ně nebyl problém vystřelit jakkoliv vysoko, stal se puk tvrdým projektillem, jehož cílem se často stávala tvář brankaře. Nedá se spočítat kolik vyražených zubů, zlomených čelistí, lícních kostí, přeražených nosů a tržných ran bylo zapotřebí k vymyšlení jednoduché ochrany obličeje – hokejové masky. (Koliš, Hašek, 2002)

Kolik brankářů by bývalo podle Stránského a Ondrouška (2005) nemuselo po těžkém úrazu, zejména očí, předčasně ukončit kariéru. 7. ledna 1930 se ošklivě zranil brankář týmu Montreal Maroons Clint Benedict. Tvrdá střela jednoho z nejlepších hráčů ho zasáhla přímo mezi oči. Clint se mohl vrátit na led až po dvou měsících a to s koženou maskou na obličeji. Měla jednu velkou vadu a to vystouplý nos, kvůli

kterému nešlo sledovat puk přímo před sebou, ani střely letící po ledě nebo těsně nad ním. Navíc kůže se neosvědčila jako dobrý materiál. Byla příliš měkká.

Obr. 1 Kožená maska Clinta Benedicta (Koliš, Hašek, 2002, 33)

Dalším pokusem byla drátěná maska, podobná baseballové. Někteří brankáři s ní trénovali, ale na zápase ji poprvé použil na OH v Garmisch Partenkirchenu japonský brankář Teiji Homma. V té době však použití masky na zápase bylo symbolem strachu a zbabělosti. (Koliš, Hašek, 2002)

Teprve v roce 1959 jeden z nejlepších brankářů té doby Jacques Plante, po zranění během zápasu, při kterém mu tržnou ránu sešili v kabině bez umrtvení sedmi stehy, nastoupil do další části hry s maskou vlastní výroby. Překvapené obecnstvo chvíli nechápalo a ozývaly se i posměšné výkřiky, ale Plante odchytil skvělý zápas i s maskou a od té doby ji již nepřestal používat. Není se čemu divit. Tento brankář měl na svém obličeji přes 200 stehů, čtyřikrát přeražený nos, dvakrát prasklou lící kost, stejně jako čelist. Zuby v podstatě neměl. (Koliš, Hašek, 2002)

Obr. 2 První maska Jacquese Planta (Stránský, Ondroušek, 2005, 21)

První plastické masky byly jenom štíty z plexiskla a měly dvě zásadní vady. Jakmile se brankář zpotil, začaly se zamlžovat a při přímém tvrdém zásahu se maska rozlétla na tisíc kousků. Toto Postihlo Roye Edwardse z Detroitu. Naštěstí se lékařům podařilo odstranit všechny úlomky i z očí bez následků. Tento brankář také jako první začal k masce používat i brankářskou helmu. (Stránský, Ondroušek 2005)

Obr.3 První prototyp laminátové masky (Koliš, Hašek, 2005, 55)

I u nás bylo několik pokusů o výrobu brankářské masky. Na konci padesátých let Vladimír Nadrchal používal jakýsi náhubek proti vyražení zubů a později Mikoláš či Záhorský používali plexisklové kryty. Největšího úspěchu dosáhla Nadrchalova maska z laminátu, která doslova učarovala českým a slovenským brankářům. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr.4 Tři československé varianty Martinova typu – vlevo maska Dzurily, uprostřed Wohla a vpravo Nadrchala (Stránský, Ondroušek, 2005, 29)

Vývoj masky však udávalo zámoří. V roce 1962 vyrobil masér Detroit Red Wings Lefty Wilson masku pro Terry Sawchuka. Základem byl laminát s velkými otvory nejen pro oči, ale i pro větrání obličeje.

Obr.5 Maska Terryho Sawchuka (Stránský, Ondroušek, 2005, 28)

Firma Cooper vyvinula typ mřížky, která přiléhala na obličej vycpávkami na čele a bradě a stejně jako maska se k hlavě připevňovala řemínky spojenými na temeni.

*Obr.6 Tři varianty masek Setha Martina s drátěným košíkem před ústy
(Stránský, Ondroušek, 2005,29)*

Obr.7 Rok 1976 – masky čím dál více chrání i čelo (Stránský, Ondroušek, 2005, 24)

Stejná firma nakonec přišla s helmou spojenou s drátěnou klecí. Jedním z prvních brankářů na světě, který ji používal, byl Vladislav Tretjak. Mřížka umožňovala lepší výhled a napomáhala i lepší komunikace se spoluhráči. (Koliš, Hašek, 2002)

Přestože masky vycházely vlastně jen z několika typů, každá byla jiná a pro každého brankáře byla originálem. Nejzarytějšími odpůrci masek byl Lorne Worsley z Kanady a Leif Holmqvist ze Švédska. Prvně jmenovaný tvrdil, že jeho tvář je maska a nadále riskoval zranění svého již dost zjizveného obličeje. Odmítal ji také proto, že bez ní byl schopný lépe komunikovat s diváky a jeho velký exhibicionismus mu přinášel ohromnou popularitu. Holmqvist se při své hře neustále usmíval, čím své soupeře rozčiloval. „Teprve když jej při světovém šampionátu v roce 1971 trefil puk tak nešťastně, že mu zlomil čelist a on se musel přestat usmívat, vydal švédský svaz přísný zákaz hry bez masky.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 23)

V sedmdesátých letech za mořem vymysleli další novinku – ozdobné malování masek a tím se snažili přilákat víc diváků. Zároveň také začali nahrazovat klasické laminátové masky maskami z plastických hmot a to přineslo zásadní revoluci ve výrobě masek. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 8 První dekorované masky (Stránský, Ondroušek, 2005, 31)

Obr. 9 Rok 1976 – nastupuje práce designerů (Stránský, Ondroušek, 2005, 33)

Obr. 10 První maska chránící i krk (Stránský, Ondroušek, 2005, 36)

*Obr. 11 Maska z devadesátých let – kombinace mřížky i masky – používají se dodnes
(Stránský, Ondroušek, 2005, 37)*

Dnešní svět hokejových brankářů se dělí na dvě skupiny. První tvoří zastánci helmy s klecí, druhý pak vyznavači masky s klecí. Na profesionální scéně dominuje maska a na amatérské převládly helmy.

„Maska navíc umožňuje pokračování oblíbeného malování, ale ať už brankáři používají jakoukoli ochranu své hlavy a obličeje, nejpodstatnější je, že jim dovoluje být odvážnější a čelit situacím, které by byli bez masky asi jen stěží ochotni a schopni podstoupit.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 25)

Historie masky:

1927/28 – Erich Tylínek v amatérském hokeji chytal v dresu kladenského HOSK v masce, která byla kombinací kukly včelařské a šermířské

1930 – první kožená maska Clinta Benedicta

1936 – první maska při zápasu na světové úrovni na OH v Garmisch-Partenkirchenu na tváři japonského brankáře Teiji Homna

1958 – továrna Delberta Louche vyrobila první plexisklový kryt obličeje

1959 – první laminátová maska Jacquese Plante – původně plexisklová maska byla netřena na oranžovo a Plante v ní vyřezal otvory na oči a ústa. V tomto roce byla poprvé použita v NHL.

1959 – koncem roku Plante laminátovou masku inovoval a vyztužil jí drátěnou výztuží, aby byla pevnější a odolnější

1962 – maska Terrryho Sawchuka se stala dalším velmi populárním typem

1963 - Charlie Hodge začíná používat vypořstrovanou Sawchukovu masku

1961-1966 – se objevují masky Setha Martina s drátěným košíkem před ústy

1967 – před ústy se místo mřížky objevují laminátové pásy

1970 – vyrábí se masky s menšími otvory pro oči, ale s větší částí chránící čelo

1972 – první dekorovaná maska v barvách klubu

1976 – velký rozvoj v designu masek

1979 –objevil se typ masky s prodlouženou spodní částí, která měla ochránit i krk.Ale tento typ snižoval pohyblivost do stran

1979 – po vážném úraze oka Bernie Parenta bylo používání masek zakázáno a v dílně Dave Drydena vzniká kombinace masky a klece, která je používána dodnes

(Stránský, Ondroušek, 2005)

3.1.2. Vývoj betonů

„Brankářské chrániče nohou – betony - byly prvním znakem, kterým se brankáři odlišovali od ostatních hráčů na ledě. Ovšem i ty si na své rozšíření museli počkat více než dvacet let od prvního hokejového zápasu historie.“(Stránský, Ondroušek, 2005, 12) První hokejový brankář, který hájil branku v chráničích vypůjčených z kriketu byl Seen Clearly z vojenské akademie z Winnipeg Military School v roce 1891. Před tím brankáři používali pouze holenní chrániče, huňaté onuce nebo vysoké ponožky s vycpávkami. Na nejvyšší scéně se betony objevily v roce 1895, kdy je použil brankář z Ottawy Fred Chittick a jeho „zbabělost“ se rozkřikla po celé provincii. Úcty a uznání se betony dočkaly až při zápasech o Stanley Cup v únoru 1896, kdy v nich „nulu“ vychytal brankář Winnipeg Victorias George Merritt. Použil poněkud zesílené kriketové chrániče. Po tomto utkání se betony staly celonárodní senzací a do roka je používal v podstatě každý brankář. V této době existovaly dva typy betonů a to „kriketáky“, které se připínaly řemínky a dále pak „vycpané betony“, které vzhledem připomínaly „kriketáky“, ale tvořily jeden celek od pasu až ke kotníkům. (Stránský, Ondroušek, 2005)

První celokožené chrániče, které držely tvar, používal příležitostný brankář Emil Kenesky z vesnické ligy. Povoláním byl sedlák – syn německých přistěhovalců. Při jednom místním hokejovém utkání ho zaujaly nelogicky úzké brankářské chrániče nohou jednoho z gólmanů. Po utkání zašel do šatny a byl překvapen, že tak nepatrné chrániče váží 9 kg. Hned druhý den ve své dílně začal pracovat na novém prototypu betonů. Rozšířil je na téměř 30 cm a jejich váha klesla na necelé 4 kilogramy. Jako vycpávka byly použity jelení nebo kozí chlupy. Náhoda v podobě osmi prohraných utkání místního profesionálního týmu v řadě za sebou napomohla k tomu, že si někdo z vedení vzpomněl, že u amatérů viděl jakési nové betony. V příštím utkání si je brankář Jake Forbes připevnil na nohy a jeho tým vyhrál. Tyto ručně šité betony získaly i kanadský patent a sám Kenesky je vyráběl až do svých devadesátišesti let. Betony nabídl brankářům z NHL a později je dokonce vyráběl pro celou řadu amatérských a profesionálních brankářů. (Koliš, Hašek, 2002)

I tyto betony však měly jednu velkou nevýhodu, která však byla odstraněna až v roce 1985. Ve chvíli, kdy se na ledě objevila voda, se jejich váha výrazně zvýšila a to ihned po několika zákrocích. V roce 1985 byly použity brankářem Calgary Flames Rejeanem Lemelinem betony, vyplněné speciální umělou hmotou, která vodu vůbec nenasávala a byla i výrazně lehčí. (Koliš, Hašek /2002/)

Během dlouhých desetiletí prošly betony dlouhým vývojem, takže dnešní chrániče nohou hokejových brankářů slouží svým nositelům dokonale. Betony dnes chrání nejen holeň, a koleno zepředu, ale i stehno, lýtko a vnitřní strany kolen. K posunu došlo i v používaných materiálech a hovězí kůži a koňské žíně nahradila umělá vlákna. Základní funkce však zůstaly a bez brankářských betonů si dnes hokejového brankáře nikdo nedokáže představit. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Podle současných hokejových pravidel platných od roku 1998, nesmí šířka betonů po připevnění na nohy přesahovat šířku 30 cm a nejsou dovoleny zástěry nebo štíty kryjící prostor mezi ledem a spodní částí chráničů nohou před bruslemi. (Oficiální pravidla, ČSLH 1999)

Historie betonů

1860 – 1890 holenní chrániče, onuce, vysoké ponožky s vycpávkami

1891 – kriketové chrániče

1895 – zesílené kriketové chrániče poprvé ve vyšší soutěži /Fred Chittick/

1896 – zesílené kriketové chrániče poprvé v NHL /George Merritt/- dva typy – tzv. „kriketáky“ na řemínky a „kriketáky“ jako jeden celek od pasu dolů

1926 – první široké kožené chrániče z dílny Emila Kenesky, vycpané zvířecími chlupy

1985 – první betony vyplněné umělou hmotou

1998 – stanovena maximální šířka betonů

*Obr. 12 Brankář Josef Gruss s pravou nohou omotanou šálou, aby zásahy tolik nebolely
(Koliš, Hašek, 2005,7)*

*Obr. 13 Percy Le Sueur – „kriketáky“ tvořící jeden celek od pasu ke kotníkům
(Koliš, Hašek, 2005, 16)*

Obr. 14 Alex Connel – kožené betony z dílny Emila Kenesky (Koliš, Hašek, 2005, 10)

*Obr. 15 Martin Brodeur – betony podle pravidel IIFH z roku 1998
(ProHockey, 3/2009, 11)*

3.1.3. Hokejka

Hokejka je hlavním hracím nástrojem a i pro brankáře je důležitou součástí výzbroje.

„První hokejové hole se vyráběly z jednoho kusu bukového nebo jasanového dřeva a byly stejné pro všechny hráče“. (Stránský, Ondroušek, 2005, 13)

Až v roce 1880 započala jejich řemeslná výroba v Montrealu. A v té době také byly stanoveny jejich míry – jiné pro hráče a jiné pro brankáře. Brankářská hůl měla délku 71 cm při šíři devět centimetrů, délka čepele 39 cm při šíři patky jedenáct a půl centimetru. (Koliš, Hašek, 2002)

„Někdy v devadesátých letech devatenáctého století si začali někteří hráči vsazovat do vnitřního úhlu, který svírá žerd' a čepele hole, jakýsi klín, který měl především zabránit častému lámání holí v patce. Protože byly brankářské hole stále více namáhány častými a prudšími střelami, začal v roce 1905 Percy LeSeuer svoje hokejky zpevňovat jakousi druhou hokejkou, která sahala od poloviny žerdě až ke konci čepele.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 13) Tento typ nikomu nevadil. LeSeuerovi navíc ulehčoval jeho styl držení hole, který byl v té době velmi rozšířený. Při hře vestoje brankáři drželi hokejku stejně jako hráči v poli, tedy jednou rukou na horním konci a druhou v prostředku žerdí, zatímco při hře v podřepu pokládali hůl na led a drželi ji před sebou. Díky rozšíření vnitřní části mohli hůl lépe držet v dřepu či předklonu a při hře jim současně dolní ruka nesjížděla níže po holi.(Stránský, Ondroušek, 2005)

Dalším typem byla hokejka Riley Herna, která měla vedle vnitřního rozšíření i vnější, které vlastně zůstalo dodnes. Zatímco u Le Seuerova typu musel brankař držet hůl za žerd' jen prsty, u Hernova typu mohl horní část žerdě sevřít do dlaně a spodní část hole stále spočívala na ledě. (Stránský, Ondroušek, 2005)

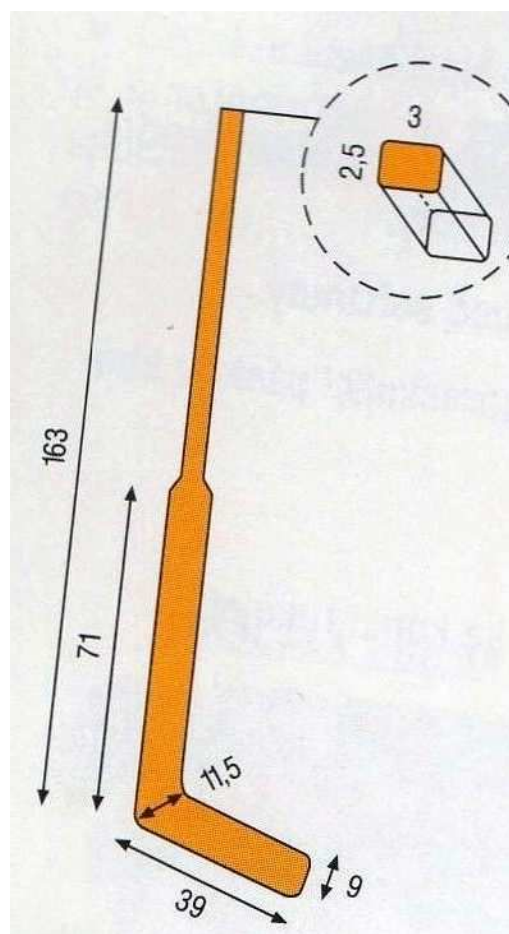
„Z tohoto držení hole v podřepu, kdy těsně nad zúžením drželi brankáři hůl jednou rukou v dlaní a druhou rukou pak drželi čepel, případně se s ní snažili zachytit puk ve své blízkosti, a pak jej rozehrát, se celkem přirozeně vyvinulo držení brankářské hole jednou rukou, tak typické pro brankářský postoj.“(Stránský, Ondroušek, 2005, 14)

Později se měnily především používané materiály a technologický postup výroby, než tvar hokejky. Dnešní hole jsou tak lehounké a odolné, že se o tom brankářům

nedávných generací nemohlo ani snít. V osmdesátých letech se navíc začaly rozšiřovat mezi brankáři i hokejky se zahnutou čepelí, které gólmanům umožňují lepší práci holí, ale tato inovace nijak podstatně vzhled hokejky nezměnila. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Podle současných platných pravidel musí být brankářská hůl zhotovena ze dřeva nebo jiného materiálu schváleného IIHF, například z hliníku či umělé hmoty. Hůl nesmí mít žádné výčnělky a všechny hrany musí být nakoso seříznuty. Hole smějí být omotány na jakémkoli místě přílnavou nefluoreskující páskou libovolné barvy. Čepel hole smí být zakřivena, ale toto zakřivení je omezeno tak, že délka kolmice, měřená od přímky spojující jakýkoliv bod patky s koncem čepele nepřesáhne 1,5 cm. (ČSLH, 1999)

*Obr. 16 Hokejka podle oficiálních pravidel – rozměry jsou v centimetrech
(ČSLH, 1999, 21)*

3.1.4. Brankářské rukavice

„První brankářští dobrodruzi používali rukavice jen pro zahnání chladu, ale protože se jim v nich hůř ovládala hokejka, většinou nastupovali s holýma rukama. Později zkoušeli všichni hráči nejrůznější rukavice, vypůjčené z jiných sportů.“(Stránský, Ondroušek, 2005, 14)

O prvních brankářských rukavicích mluvíme až od roku 1907, kdy tehdy slavný brankář Percy Le Sueur přizpůsobil hokejové hře rukavice z kriketu, silně polstrované na hřbetech prstů. (Stránský, Ondroušek, 2005) K běžné prstové rukavici přidal vyšší kryt zápěstí a předloktí ze zesílené tvrdší kůže. Silně připomínaly rukavice dnešních hráčů v poli. Kdo později změnil brankářské prstové rukavice na ty, které svým hřbetem připomínaly boxerské rukavice, to historie nezaznamenala. (Koliš, Hašek, 2005)

Obr. 17 Le Sueurovi upravené rukavice (Koliš, Hašek, 2005, 175)

„V roce 1915 se objevily první rukavice rozdílné pro pravou a levou rukou. V té době ve většině soutěží brankáři nesměli puk chytat, ale jen odrážet, a tak vlastně rozdílné rukavice nepotřebovali. V pacifické lize toto omezení zrušili v roce 1910, ale vývoj rukavic reagoval s velkým zpožděním. První „odrážečka“ by se dala přirovnat k silně polstrovanému palčáku či boxerské rukavici. Lapačka pak byla silně polstrovaná na obou stranách, na hřbetu i na dlani. Ve třicátých letech si ji většina brankářů přizpůsobovala svému stylu.“(Stránský, Ondroušek, 2005, 14)

V té době již většina brankářů držela hokejku jen jednou rukou těsně nad zúžením a druhou volnou používala pro chytání střel, které předtím ztlumili hokejkou, betonem nebo bruslí. Proto musely obě rukavice zachovávat cit v prstech, jak pro hru s hokejkou, tak pro rozehrávání puků rukou. „Puk však často z neohrabaných prstů rukavice vypadával a tak se vyvinul model, u něž byly prsty spojeny na koncích páskami a rukavice tak připomínala žabí nohu i s plovacími blánami“.(Stránský, Ondroušek, 2005, 15)

Mnozí brankáři pak tento model používali na obou rukách, aby mohli puk zachytit, jak to vyžadovala situace. Bylo však problémem sebrat z ledu hokejku. Bostonský brankář Frank Brimsek inovoval rukavice s tím, že jim ponechal volné prsty a to tento problém odstranilo.(Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 18 „Lapačkovyrážečka“ s prsty ze čtyřicátých let 20. st. (Koliš, Hašek, 2005, 174)

Se zvyšujícím se počtem polovysokých střel však před brankáři vyvstal problém, jak pokud možno bezbolestně tyto střely chytat. Mnozí zkoušeli baseballové rukavice i na ledě, ale výsledkem byly často zlomené nebo vykloubené prsty, protože chytaný míč v baseballu dopadá a tak nemá razanci a tvrdost puku.(Stránský, Ondroušek, 2005)

V roce 1946 nastoupil v brance New York Rangers nováček Francis se svou baseballovou rukavicí, z níž byly přešitím vytvořeny tři prsty – první pro palec, druhý pro ukazovák s prostředníkem a třetí pro prsteník s malíčkem. Tato „lapačka“ po počátečních problémech prorazila v NHL. (Koliš, Hašek, 2002)

„Výraznou změnu vzhledu i funkce „lapačky“ přinesl až golfový úder a jeho časté používání. Prudce vystřelený puk při nárazu do prostředního prstu dokázal prsty i zlomit a většina brankářů reagovala tak, že si do prvního prstu vsunula palec a do třetího všechny zbylé prsty, zatímco druhý prst zůstal volný. To byla vlastně předzvěst první lapačky s košíkem.“(Stránský, Ondroušek 2005,16)

Obr. 19. *Tříprstý model Kenesky z roku 1952 (Stránský, Ondroušek, 2005, 15)*

„Nově vytvořená kapsa vzniklá nevyplněným prstem naučila brankáře chytat střely právě do takto vzniklého košíku, který se ještě více zvýraznil, když byly všechny

tři „prsty“ spojeny v konci silným řemínkem, jehož hlavním úkolem bylo nedovolit „vylomení“ nyní volného prostředního prstu.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 16)

Na nový brankářský zvyk zareagovali výrobci rukavic a koncem padesátých let na místo tříprstého modelu nastoupila lapačka, jejíž tvar připomínal palcovou rukavici s plovací blánou mezi palcem a ukazovákem. Tento princip zůstává dodnes nezměněn, ale změnil se materiál, velikost a hloubka košíku. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 20 Lapačka Pelle Lindbergha z roku 1985 (Stránský, Ondroušek, 2005, 16)

V dnešní době v lapačce přibyl chránič nad palcem a kryt zápěstí. Navíc tím, jak se měnil tvar lapačky, se vyvíjel i styl chytání do volné ruky. Dřív se dal puk chytit jedinež tehdy, když zapadl přímo do košíku, dnes tam může sklouznout i přímo ze zápěstí nebo z přidaného chrániče nad palcem. (Koliš, Hašek, 2005)

V současnosti je pravidly dané přesné omezení velikosti lapačky. Její maximální rozměry nesmí přesáhnout délku 42 cm a 21 cm na šířku kterékoliv části v zápěstí. (ČSLH, 1999).

Od padesátých let se příliš nezměnila ani vyrážka. Základem je stále silně polstrovaná hřbetní část, která je našitá na rukavici tak, aby neomezovala pohyb ruky ani její možnost sebrat z ledu hůl či puk. (Stránský, Ondroušek, 2005)

V současné době jsou rozměry vyrážedky striktně dané pravidly ledního hokeje. Maximální rozměry ochranných vycpávek, připojených ke hřbetu rukavice, které tvoří součást vyrážedky nesmí přesáhnout 42 cm na délku a 21 cm na šířku. (ČSLH, 1999)

Obr. 21 *Jedna z nejslavnějších vyrážedek z osmdesátých let s děrovaným hřbetem*
(Stránský, Ondroušek, 2005, 16)

Od té doby, kdy bylo chytání puku na vyrážedku jednou z hojně praktikovaných brankářských metod, se sice význam vyrážedky podstatně změnil, ale nějaký další zásadní vývoj se zřejmě očekávat nedá.

„Bleskurychlá práce lapačkou dnešních špičkových brankářů je jen dalším důkazem toho, jak rychle se lední hokej vyvíjí. Zatímco v prvním půlstoletí hokejové historie nebyl rozdíl mezi prací obou rukou prakticky žádný, v dalších několika dekadách se jen pomalu měnil význam „volné“ ruky a „odrážedky“. (Stránský, Ondroušek, 2005, 17)

„Posledních třicet let pasovalo práci s lapačkou na jednu z nejvíce ceněných brankářských dovedností a brankářské rukavice za nejvíce obdivovanou součást výstroje hokejového brankáře.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 17) /samozřejmě kromě barevného nástřihu brankářské masky/.

Historie vývoje brankářských rukavic:

1900 - rukavice jenom pro zahnání chladu, vypůjčené z ostatních sportů

1907 – rukavice z kriketu – silně polstrované na hřbetech prstů – zakladatele Percy Le Seuera

1915 – první rukavice rozdílné pro pravou a levou ruku

1946 – první lapačka v podání brankáře New York Rangers Francise

1950 – stabilní tvar vyrážky

3.1.5. Brankářské brusle

Podle Stránského a Ondrouška (2005) v počátcích hokejové hry všichni hráči používali brusle na kličku, které si připínali k běžným zimním botám, ale našli se i mnozí brankáři, kteří v brance skončili proto, že bruslit zkrátka neuměli, a tak postávali na ledě jenom v botách bez bruslí.

Koncem devatenáctého století se začaly používat komplety bot s napevno přinýtovanými bruslemi. Brankáři té doby měli prakticky jen dvě možnosti, jak zabránit kotouči v cestě do branky. Buďto hokejkou anebo právě bruslí. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Běžná konstrukce brusle však měla příliš velké otvory mezi botou a železným nožem, takže puk často proklouzl právě tímto volným místem. Brankáři si však poradili a doprostřed prostoru mezi botu a nůž si vkládali další pásek plochého železa, řemínek nebo jen provázek. Z tohoto faktu pak vyšli výrobci brankářské výstroje a začali přidávat do volných okének výstupky, které bránily puku v proniknutí. (Stránský, Ondroušek 2005)

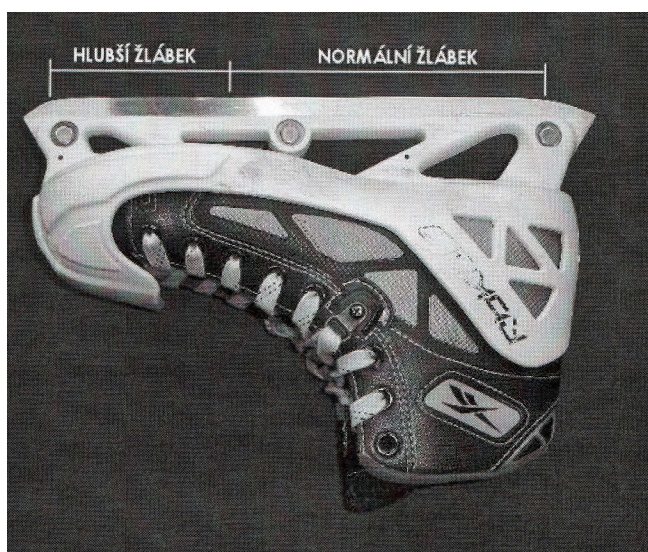
„Dalším problémem, na který museli brankáři reagovat, byla výška bruslí. Často se stávalo, že puk projel do branky pod botou a tak si někteří brankáři přidělávali nejrůznější trny i do boku nože. Výsledkem nakonec bylo snížení výšky nože jejich bruslí do dnešní podoby.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 17)

Posledním problémem byla častá bolestivá naražení při úderu puku do špičky boty.

Brankářští kutilové si na špičku boty přidělávali nejrůznější kryty. Později začali výrobci bruslí na boty připevňovat speciální tvrzené návleky. Dnešní brankářské boty a nože tvoří jeden celek. (Stránský, Ondroušek, 2005)

V současné době prodělává rychlý vývoj princip broušení brankářských bruslí. Zatímco v minulosti byl brankář rád, pokud svůj zákrok „ustál“ na dobře nabroušených bruslích a později naopak úmyslně padal na led za účelem chytání střel na nenabroušených bruslích, v současné době je pro brankáře typický rychlý pohyb v brankovišti a s tím souvisí – samozřejmě podle stylu chytání – i dobře a správně nabroušené brusle. Část jeho pohybu se odehrává v rozkleku, velmi často se provádí odraz ze základního postoje do klouzavého pohybu po betonech. Odrazy při těchto přesunech se neprovádí celou hranou brusle, ale jenom její přední částí a špičkou. Proto se zadní část nože brousí standardním poloměrem žlábků, ale přední část nože se nabrousí s menším poloměrem. Ostřejší přední část se lépe odráží při skluzech. Další možností, jak zlepšit kontakt přední části nože s ledem a zabránit proklouznutí při odrazu do strany, je vytvoření krátké zkosené hranky v úplné špičce brusle. Sklon úkosu je cca 30 – 40 st. (www.jarosgoaltending.com)

Obr. 22 Broušení nože s různým poloměrem žlábků (www.jarosgoaltending.com, staženo:20.11 2009)

Obr. 23 Bruslařské boty Clinta Benedicta z roku 1920 (Stránský, Ondroušek, 2005, 17)

Obr. 24 Brusle Georgese Veziny – 1925 (Stránský, Ondroušek, 2005, 17)

Obr. 25 Brusle Roy Worterse – 1934 Stránský, Ondroušek, 2005, 17)

Obr. 26 Brusle Johnny Bowera – 1958 (Stránský, Ondroušek, 2005,17)

Obr. 27 Brusle Vladislava Tretjaka – 1984 (Stránský, Ondroušek, 2005, 17)

3.1.6. Plastrón

První hokejoví brankáři nastupovali ke hře oděni jenom tak, aby je nesušoval mráz a chlad. Postupně si začali chránit nohy a ruce, ale horní část těla zůstávala nezakryta. Konečně nebyl k tomu ani důvod, když nesměli padat na zem a útočníci neuměli zvedat puk nad led. Se zrušením zákazu sedání, padání a klekání na led však stále častěji docházelo k drobným zranění a pohmožděninám horní části těla. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 28 První brankáři měli jenom vycpaný svetr (Koliš, Hašek, 2002, 19)

Hokejoví brankáři si proto začali chrániče vypůjčovat z jiných druhů sportů. Na lokty používali chrániče z amerického fotbalu, hrudník a břicho kryl plastrón chytáče baseballu, který dosahoval až na slabiny. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 29 *Plastron převzatý z baseballu – rok 1925 (Koliš, Hašek, 2002, 42)*

„Zatímco útočníci i obránci ještě dlouhé roky chránili jen své lokty, pro brankáře se ochrana celé horní části těla stala nezbytností. Dlouho však výrobci výstroje nabízeli jenom plastron, kteří brankáři doplňovali různými chrániči loktů a později i ramen. Teprve na konci padesátých let vznikla brankářská vesta, která kryla celou horní polovinu těla, tedy i ruce, zatímco slabiny už dávno kryl suspensor.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 18)

Obr. 30 Vesta Johnnyho Bowera z padesátých let (Stránský, Ondroušek, 2005, 18)

Vývoj vesty prošel od těžkých filcových chráničů nasáklých a ztěžklých potem, až k dnešním ultralehkým, o to však odolnějším vestám z umělých vláken. Celý vývoj trval téměř sedmdesát let.

Díky funkčním ochranným prvkům ve výstroji, dochází k menšímu počtu zranění a tím i k zvyšování výkonnosti brankářů. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 31 Moderní vesta z umělých materiálů (Stránský, Ondroušek, 2005, 18)

Obr. 32 Nejnovější typ vesty (www.nhl.cz, staženo: 4.2 2009)

3.2. Základní změny pravidel od roku 1908

Na počátku dvacátého století pravidla ledního hokeje nijak neomezovala pohyb brankáře po hřišti. Hráči, kteří měli za úkol hájit branku, často sami podnikali výpady proti soupeřově brance a byli k nerozeznání od ostatních hráčů – útočníků. Protože byly zakázány přihrávky dopředu, daly se očekávat pouze střely na branku, které přeletěly celé hřiště anebo soupeřův snadno čitelný útok. Brankář nesměli padat na led a útočníci ještě neuměli zvedat střely, a proto branky padaly hlavně po přesných střelách k tyči, anebo z dorážek již vyražených střel. (Stránský, Ondroušek, 2005)

V roce 1905 bylo zavedeno nové pravidlo, které vytyčilo před brankou půlkruhové brankoviště o průměru 2 metry, kde se již nesmělo střílet, ale bylo povoleno dorážet vyražené střely. Brankáři v té době chytali v podřepu s hokejkou v obou rukách a betony byli připraveni vyrazit puk mimo branku. (Stránský, Ondroušek, 2005)

V roce 1909 bylo brankářům umožněno chytat puk volnou rukou, ale ihned ho museli rozehrát. O rok později bylo oficiálně dovoleno padat na led. Tato nová pravidla

vymysleli amatéři a postupně se ujala i mezi profesionály. Stále však byla pravidla v různých ligách odlišná. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Na konci dvacátých let byla pravidla na všech úrovních v podstatě ustálena. Střely z dálky brankáři chytali ve stoje hokejkou nebo bruslí a ihned je rozehrávali za branku. Střely z blízka chytali v podřepu a širokou hokejkou kryli brankový prostor.

V roce 1922 bylo umožněno brankářům puk chytit a přidržet. To se rychle projevilo na sníženém počtu vstřelených branek. Brankář však nesměl hodit hokejku. Naopak další pravidlo, a to vyjíždět z branky a přihrávat puky opět dopředu, hokej zrychlilo a zatraktivnilo. V této době byl také vytvořen post „druhého“ brankáře. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Se zkvalitněním brankářské výstroje – hlavně se zvětšením brankářských betonů, opět nastal odliv diváků, protože padalo stále méně branek. Od roku 1925 mohli v obranném pásmu zůstat pouze dva obránci, pokud tam nebyl puk, ale od roku 1929 byly povoleny přihrávky dopředu po celé ploše hřiště, kromě přihrávek přes modré čáry, které dělily hřiště na zónu obrannou, střední a útočnou. Toto pravidlo opět zvýšilo zájem diváků, protože brankáři museli sledovat i hráče bez puku, kteří čekali na vhodnou přihrávku nebo teč. Hra v okolí branky se změnila a změnila se i hra brankářů. Byl kladen důraz na jejich rychlejší pohyb a důraznější práci s hokejkou. (Stránský, Ondroušek, 2005)

V roce 1935 byla povolena hra bez brankáře a současně zavedeno i trestné střelení. 1937 vzniklo pravidlo o zakázaném uvolnění, aby se zabránilo zdržování hry. „Od roku 1940 směl brankář držet jenom ten kotouč, který jej trefil“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 11)

Nejdůležitějším schváleným pravidlem v roce 1943 bylo ustanovení střední červené čáry, které přineslo změnu v zakázaném uvolnění, a zavedlo postavení mimo hru na červené čáře.

Od této doby se pravidla ledního hokeje v zásadě nezměnila. Ke sjednocení evropských a kanadských pravidel došlo v roce 1948. (Stránský, Ondroušek, 2005)

3.3 Vývoj tréninkové přípravy brankáře

V počátcích ledního hokeje se pozice brankáře výrazněji neodlišovala od hráče v poli, a to co se vybavení týče, tak do značné míry i v herním stylu. Podle „halifaxských“ pravidel se ještě ani nerozlišovala pozice hráčů na ledě a tak se role brankáře ujímal hráč, který byl zrovna nejbliž brance. Pozici hráčů na ledě určovala až pravidla „montrealská“. Podle těch směl brankář jako jediný hráč v poli zastavit puk rukou. Nesměl však sedat, klekat ani padat na zem. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Podle toho vypadal i trénink brankářů. Zapojovali se do hry týmu, nacvičovali jízdu s pukem, přihrávky i střelbu na branku – v podstatě trénovali jako všichni ostatní hráči. (<http://encyklopedie.seznam.cz/>)

Teprve se změnou výstroje došlo k vylišení hry brankářů. Počátkem 20. století se hra začala zrychlovat a stávala se kontaktnější. Po zavedení brankoviště v roce 1905, ve kterém útočníci již nesměli střílet, ale jen doráželi odražený puk, brankáři řešili tuto situaci podřepem a přiložením hokejky na led. V této době bylo již nutné, aby brankáři byli „sžití“ se svou výstrojí. I nadále se zapojovali do běžného tréninku mužstva na ledě, co se týče fyzické přípravy nebo bruslení, ale bylo nutné nacvičovat pohyb v brankovišti, rozehrávání puků za brankou, cvičit chytání střel, postřeh a obratnost. Brankáři v té době neměli žádné speciální tréninky – vždyť v každém týmu byl mnohdy jenom jeden brankář. Byli nuceni se připravovat individuálně. Platilo, že dobrý brankář sám přišel na to, jak zdokonalit výstroj, aby ho střely nebolely a co nejvíc jich pochytil, ale zároveň musel vymyslet i způsob, jak střelu bezpečně chytit. V podstatě až do 70-tých let 20. století brankáři neměli systematickou přípravu a nikdo se jim speciálně nevěnoval. (<http://encyklopedie.seznam.cz>)

V 70-tých letech minulého století se speciální přípravou brankářů začali ve Finsku a tento trend se postupně rozšířil do celého světa. Většina vrcholových týmů v současné době má své vlastní specializované trenéry brankářů, kteří se věnují výchově mladých talentů, ale hlavně usměrňují a vymýšlejí tréninky pro své týmové „jedničky“. (ProHockey 4/2008)

V současné době brankáři absolvují speciální letní i zimní přípravu. Všeobecně platí, že příprava mimo led tvoří základ výkonu na ledě. (Šindel, 2003)

3.3.1. Letní příprava

Letní příprava mimo led je zaměřena na :

- 1/ **trénink obratnosti** – podstatou je nácvik širokého spektra cviků, které vedou k dalšímu pohybovému rozvoji. Patří sem různá akrobatická cvičení, slalom, dribling, švihadla, gymnastické tyče, běh v písku, v mělké vodě, slalomy pozadu atd.
- 2/ **trénink rychlosti** – krátkodobá činnost /např.10 sekund/ absolutně naplno
- 3/ **trénink vytrvalosti** – spočívá ve vytvoření „zásobárny“ kondice – na kole, kolečkových bruslích. Ideální pro rozvoj vytrvalosti jsou míčové hry jako basketbal nebo fotbal. Nejúčinnějším cvičením je „intervalový trénink“, kdy se střídá cvičení s vysokou intenzitou a relativně krátkým odpočinkem
- 4/ **trénink síly** – cvičení zaměřené na velké svalové skupiny, hlavně v posilovně
- 5/ **strečink** – je důležitý před výkonem i po něm. Dochází při něm k urychlení zotavení svalů a dalších systémů v těle, které jsou využívány v pohybu (Perič, 2002)

3.3.2. Zimní příprava

Příprava na ledě na další sezónu začíná již v létě.

Brankář se na ledě soustředí především na:

- 1/ **chytání a vyrážení střel** – po ledě i nad ledem
- 2/ **hru hokejkou** – zastavení, rozehrání a vypíchnutí puku
- 3/ **řešení samostatných nájezdů** – vybruslením, polorozklekem a rozklekem, skluzem
- 4/ **řešení herních situací** – vykrytí střeleckého úhlu, zakrytý výhled, dorážky, hra za brankou, situace 1-1 nebo 2-1 (Šindel, 2003)

Vzhledem k tomu, že hra s pukem se velmi zrychlila a útočníci disponují velkou silou, rychlostí a obratností, přistoupili trenéři brankářů ke speciálním tréninkovým metodám. (Šindel, 2003)

1/ **tréninková síťka** – brankář má přes mřížku nataženou černou sítku, která mu splývá s černými puky a tím ho nutí k většímu soustředění a boji o to, aby puk viděl a správně na něj reagoval. Jedná se o nácvik situace, kdy brankář nemá volný výhled na střelu přes klubko clonících hráčů.

Zkušenější brankáři trénují i s bílou sítkou, která ještě více zhoršuje kontrast výhledu.

(www.jarosgoaltending.com)

Obr. 33 Tréninková síťka – černá (www.jarosgoaltending.com, staženo: 20.11 2009)

2/ **bílé puky** – pomáhají k nácviku postřehu, bojovnosti, koncentrace, rychlosti a hlavně k sledování puku po celé jeho dráze. Bílé puky splývají s ledem a jejich sledování vyžaduje větší brankářovo soustředění (www.jarosgoaltending.com)

Obr. 34 Bílé tréninkové puky (www.jarosgoaltending.com, staženo: 20.11 2009)

3/ **odrazová deska** – pomůcka pro nácvik moderních zákroků – slide, power push.

Desku je možné umístit do různé vzdálenosti a pod různým úhlem od brankoviště.

Střelci střílí na brankáře a volí střídavě přímou střelu nebo střelu odrazem od desky.

Cvičení přispívá k trpělivosti a dobrému postřehu brankáře.

(www.jarosgoaltending.com)

Obr. 35 Odrazová deska (www.jarosgoaltending.com, staženo: 20.11 2009)

4/ **pruhová zástěna** – slouží pro nácvik postřehu brankáře. Brankář nevidí střelcovu

hokejku a při vhodné vzdálenosti nevidí ani střelce. To mu znesnadňuje předvídat

střelcům úmysl a simuluje tak zápasovou situaci, kdy má brankář zakrytý

výhled. (www.jarosgoaltending.com)

Obr. 36 Pruhová zástěna (www.jarosgoaltending.com, staženo: 20.11 2009)

5/ **závěsné zrcadlo** – brankář si v každé situaci může kontrolovat správnou techniku zákroku, utěsnění děr mezi betony, správné sklopení hokejky.(www.jarosgoaltending.com)

Obr. 37 Závěsné zrcadlo (www.jarosgoaltending.com, staženo:20.11 2009)

6/ **distanční pás** – slouží pro zdokonalení pohybu brankáře v brankovišti. Nutí ho nezajíždět do branky, ale vyjíždět dopředu, aby měl puk vždy proti tělu.
(www.jarosgoaltending.com)

Obr. 38 Distanční pás pro mladé brankáře (www.jarosgoaltending.com, staženo:20.11 2009)

)

Kromě fyzické přípravy je velmi důležitá i psychická příprava brankáře. Na ledě je hráčem, na kterého je vyvíjen největší psychický tlak. Napětí nepřichází jen ze zápasu samého a jeho důležitosti, ale i od trenéra, od vedení klubu nebo fanoušků. (Šindel, 2003)

3.3.3. Psychická příprava

V rámci své **psychické přípravy** se brankář snaží zbavit stresu.

- 1/ letní i zimní přípravu absolvuje svědomitě, aby si v tomto ohledu neměl co vyčítat
- 2/ dává si pozor na výstroj, aby byla vždy v perfektním stavu
- 3/ představuje si různé herní situace a vymýšlí jejich řešení
- 4/ snaží se za každé situace zachovat klid
- 5/ snaží se chybu hodit za hlavu a soustředit se na další zákroky, které teprve přijdou
- 6/ za každé situace by měl myslet pozitivně a nepřipustit si neúspěch
- 7/ po zápase by měl analyzovat skutečné důvody vítězství nebo porážky
- 8/ po vítězství i porážce by si měl říkat, že je to jen sport a že je v životě spousta významnějších věcí, aby nebyl neustále stresován nebo přemotivován. (Evdokimoff, 2000)

3.4. Úrazy brankáře v závislosti na vývoji výstroje

V počátcích ledního hokeje brankáři nesměli úmyslně padat na led a střely na branku likvidovali ve stoje. I přesto si chránili holeně vycpávkami a později i různými chrániči, aby zabránili vzniku podlitin a pohmožděnin zejména na holeních, které vznikaly od hokejek hráčů, anebo od odražených střel. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Později, když již brankář mohl chytat i vleže nebo v kleku, se začaly objevovat pohmožděniný stehy a kolena.

Moderní betony chrání nejen holeň a koleno zepředu, ale i koleno z vnitřní strany, stehno a lýtko. (www.jarosgoaltending.com)

Vzhledem k tomu, že první brankářské rukavice sloužily hlavně k zahnání chladu,

objevovala se drobná zranění prstů, hřbetu ruky a zápěstí. Brankáři trpěli i drobnými omrzlinami. Se zlepšením hráčských dovedností, se začaly objevovat vykloubené a zlomené prsty, i když brankáři začali používat upravené baseballové rukavice.

S „golfovým“ úderem, kdy prudce vystřelený puk dokázal zlomit i ukazovák a prostředník současně, došlo k úpravám rukavic na lapačku. Do té doby měli brankáři také velké podlitiny v dlaních. Přeměnou původní rukavice ve vyrážečku se zmenšil počet poranění hřbetu ruky. (Stránský, Ondroušek, 2005)

První brankáři často utrpěli i tržné rány hlavně na rukou a to díky bruslím, které vylepšovali trny, aby puk neprošel mezi botou a bruslí. Dalším častým poraněním bylo naražení prstů u nohou v době, kdy brusle ještě neměli tvrzenou špičku.

Se zavedením pravidla, že brankář může na led padat, klekat si a sedat, vznikla nutnost chránit horní část těla. Nejvíce pohmožděnin vznikalo na loktech, žebrech a břiše. Se vznikem plastronu, který nechránil ramena, se objevovaly hlavně úrazy loktů a ramen. Díky moderním brankářským vestám, které kryjí v podstatě celou horní polovinu těla, dochází daleko méně ke zraněním brankářů prudce vystřeleným pukem nebo hokejkou hráče.

Nejdůležitější součástí brankářské výstroje, která zabránila velice vážným až smrtelným úrazům, je brankářská maska.

Dokud brankáři chytali bez této ochrany, utrpěli často tržné rány v obličeji, zlomeniny lícních kostí, nosu, čelistí. Přišli o velkou část zubů. Mezi nejzávažnější poranění v té době patřilo poranění očí, proražení lebky, otřes mozku nebo i krvácení do mozku.

S vývojem masky těchto úrazů rapidně ubylo.

Poměrně častá byla ještě donedávna poranění krku, ale v současné době si každý brankář může vybrat, zda použije brankářský nákrčník, který chrání navíc i velkou část hrudníku, anebo samostatný plastový chránič krku, zavěšený přímo na masce.

Bolestivým a nepříjemným zraněním bylo pohmoždění genitálií hlavně tvrdou střelou pukem, při šarvátce nebo hokejkou. Každý brankář v současné době používá suspensor, aby k tomuto zranění nedošlo.

V současné době je nejrozšířenějším zraněním u brankářů poranění třísel a koleních vazů. Tato zranění nevznikají ani tak při hře samotné, ale jsou způsobena prudkým a nečekaným pohybem po ledě, anebo pokud je brankář málo rozcvičený. Při

současné velikosti i váze betonů a akrobatických zákrocích, které brankáři dost často předvádějí, je někdy obtížné se těmto úrazům vyhnout.

Brankářská výstroj v současné podobě zabraňuje vážným úrazům brankáře. Pokud k nějakému dojde, tak je to většinou nešťastná shoda okolností, která se nedá předvídat. V nedávné minulosti došlo například k proříznutí krční tepny brankáře hráčskou bruslí, anebo k poranění obličeje následkem tvrdé střely pukem, která poškodila mřížku v brankářské masce. Častější jsou úrazy hlavy v oblasti týlu, které vznikají při hře pádem na konstrukci branky nebo na led.

4. Syntetická část

4.1. Vývoj brankářské techniky do roku 1945

Od vzniku hokeje se průběžně měnila nejen jeho pravidla, ale i styl hry brankářů.

„Od prvopočátku ledního hokeje se brankaři v zásadě dělili na dvě kategorie. První tvořili ti, kteří jen postávali v brance, mnohdy bez bruslí, a odráželi střely soupeřů. Druhou byli naopak ti, kteří se do branky dostali z nutnosti, protože jejich týmu prostě brankář chyběl.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 8)

V prvních letech hokejové historie by asi jen málokdo rozeznal brankáře od hráče v poli, a tak se často na tomto postu střídali hráči. Pravidla ještě nijak neomezovala pohyb brankáře směrem k soupeřově brance a při zákazu přihrávek dopředu se hráči, kteří hájili branku, často sami vydávali do útoků na soupeřovu stranu hřiště. Teprve měnící se výstroj vlastně znamenala začátek specializované „profese“ hokejového brankáře. (Stránský, Ondroušek, 2005)

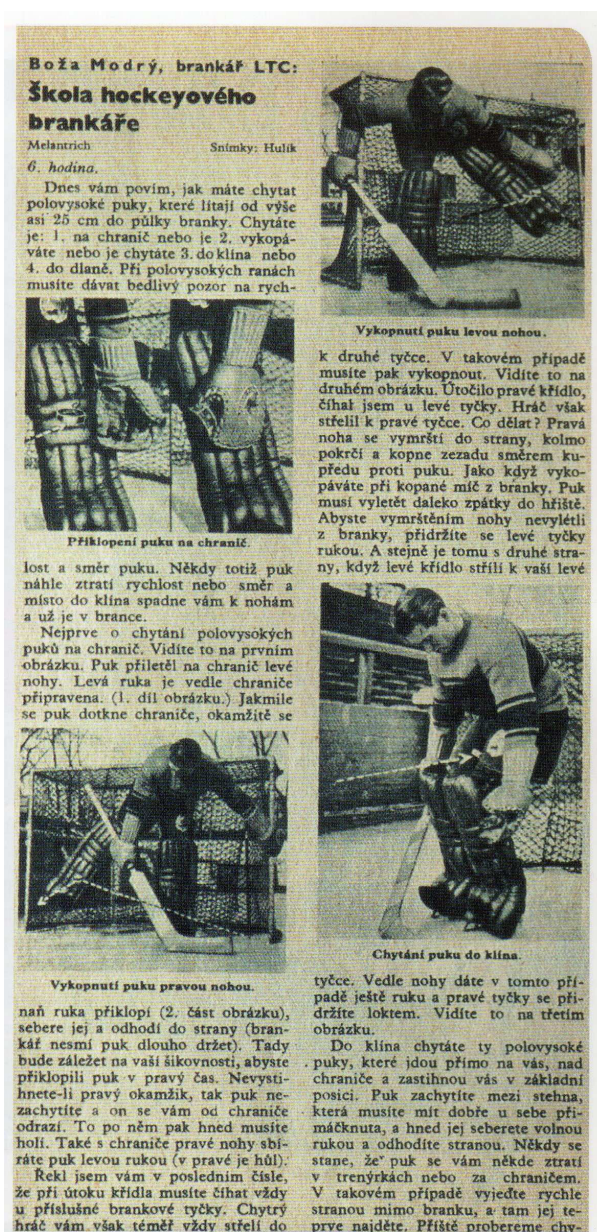
Na konci devatenáctého a na počátku dvacátého století vypadala hra brankáře asi takto. „V době, kdy jeho tým útočil, se brankář přesunul dále do své svatyně, aby případně zachytil puk, který přeletěl celé hřiště. K tomu však docházelo velmi zřídka. Led byl velmi hrbolatý, brzy po zahájení hry plný sněhu z ledové tříště a ani schopnost hráčů v poli, zejména jejich síla, nedovolovaly přestřelení celého hřiště. Brankaři si proto volný čas při útočení svého týmu krátili nejrůznějšími způsoby. Někteří si povídali s diváky, především při domácích zápasech, další odklízeli sníh a tříšť z okolí své branky a čekali na soupeřův útok. Tomu pak čelili většinou na své brankové čáře, kde se, při nemožnosti padnutí na led, snažili zastavit puk hokejkou nebo bruslí. Útočníci ještě neuměli zvednout kotouč nad led a branky tedy padaly především po přesných střelách k tyči.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 8)

Kvalita hráčů a jejich schopnosti se stále zvyšovaly a v profihokeji zavedli v roce 1905 pravidlo, podle kterého bylo před brankou půlkruhové brankoviště o průměru 2 m, ve kterém již útočníci nesměli střílet, ale uvnitř něj směli dorážet vyražené střely. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Brankáři vyzbrojení betony, které chránily jejich nohy, těmto útokům čelili novým stylem většinou v podřepu a s nohama u sebe a hokejkou v obou rukách položenou na ledě. Tak celkem úspěšně a relativně bezpečně hájili svoji svatyni.

Nový brankářský styl pak znamenal již zmíněnou inovaci brankářské hole a vynutil si vznik brankářských rukavic. Změnu přineslo nové pravidlo z American Amateur Hockey League. Tam v roce 1909 dovolili brankářům chytat volnou rukou puk do dlaně, ale pak jej museli opět rozehrát. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 39 Dvacátá léta – škola hry hokejového brankáře (Koliš, Hašek, 2002, 107)

O rok později zase Amateur Canada Hockey Association dovolila změnou pravidel svým brankářům padat na led, což bylo doposud přísně zakázáno a mezi profesionály dokonce pokutováno. Přestože tyto dvě pravidla vymysleli amatéři, brzy se začala uplatňovat i mezi profesionály, ale ještě pořád platilo, že pravidla byla v každé lize jiná. (Koliš, Hašek, 2002)

Styl hry brankářů na konci prvního dvacetiletí nového století se ustálil na všech úrovních v zásadě do jednotné podoby. Střely z větších vzdáleností chytali brankáři vestoje hokejkou nebo bruslí a pak je rozehrávali svým obráncům holí za branku. Při nebezpečí z bližší vzdálenosti se přikrčili do dřepu a širokou hokejku položili před sebe na led, aby kryli co největší prostor branky. Zachycené puky pak rukavicí nebo hokejkou opět rozehrávali obráncům. Při strkanicích před brankou a dorážkách si pak brankaři již směli kleknout a v této pozici se snažili zachytit puk. (Stránský, Ondroušek 2005)

„Hokej byl v této době stále ještě především gentlemanskou hrou, takže klečícího brankáře nikdo příliš důrazně neatakoval, nicméně tečované střely a hokejky soupeřů i vlastních obránců způsobovaly časté podlitiny po celém těle, což si vyžádalo zdokonalování výstroje chránící horní polovinu těla“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 9)

Současně s vědomím větší odolnosti brankářů se pak zvyšovala agresivita útočníků, kteří už stále častěji dokázali puku zvednout nad led.

„Ve vývoji hry i pravidel udávala stále tón Kanada a v ní především nová liga – National Hockey League. Zde v roce 1922 zavedli pravidlo, které brankářům dovolovalo držet zachycený puk, což mělo za následek celkové snížení počtu vstřelených branek. Naopak brankáři nesměli házet hokejku – za tento přestupek byla automaticky uznána branka.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 9)

Od roku 1922 bylo také vlivem amatérské hokejové federace legalizováno pravidlo, ve kterém se uvádí: “Zvláštní brankář náhradní smí střídati o poločase, nebo je-li brankář stížen nehodou dle soudcova úsudku tak závažnou, že nemůže ve hře pokračovati.” (Stránský, Ondroušek, 2005, 10). Znamenalo to zavedení dodnes běžného statusu „brankářské dvojky“.

Do té doby uzavíraly profesionální týmy smlouvu pouze s jedním brankářem a jen v případě jeho zranění nebo nemoci najímaly dalšího, takže došlo-li k úrazu při zápase,

musel se do branky postavit některý ze spoluhráčů nebo podle některých pravidel dokonce člověk z hlediště, ale s jeho volbou museli souhlasit protihráči. Amatéři běžně používali dva brankáře. (Koliš, Hašek, 2002)

*Obr. 40 44-letý Lester Patrick se jako generální manažer New York Rangers musel v roce 1928 postavit do branky místo zraněného brankáře Chabota. Protihráči totiž předtím neschválili dvě volby z hlediště
(Pro Hockey 6/2009, 20)*

Dvacátá léta byla pro hokejové brankáře pravým požehnáním. Obaleni nejlepší soudobou výzbrojí a výstrojí směli kotouč chytat téměř neomezeným stylem. Pokud měli dostatek odvahy, a ta brankářům hlavně v NHL nechyběla, směli se vrhat na zem, a přitom jen málo soupeřů dokázalo přehodit jejich široké betony. Výsledkem byl stále se snižující počet branek, což se sice líbilo brankářům, ale méně už útočníkům a zejména fanouškům. Částečný odliv diváků pak vedl manažery a majitele klubů NHL ke změně pravidel. V roce 1925 tak směli v obranné zóně zůstat jenom dva obránci, pokud tam nebyl puk. Od roku 1929 se v NHL smělo přihrávat dopředu po celé ploše hřiště,

s výjimkou přihrávek přes modré čáry, rozdělující hřiště na tři zóny – obrannou, střední a útočnou. Nové možnosti přihrávek dopředu konečně splnily svůj účel a počet vstřelených branek se rázem zvýšil, stejně jako zájem diváků. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Nová pravidla však změnila především zaběhaný styl hry. Zatímco dříve byli pro brankáře nebezpeční vlastně jenom útočníci s pukem a ti za ním, od nynějška se musel více soustřeďovat i na hráče bez puku, kteří čekali na přihrávku, či tečování. Hra v okolí branky se tak zásadním způsobem proměnila a změnit se musela i hra brankářů. Přibýlo samostatných nájezdů, začalo se v útočném pásmu více kombinovat a hra se stala celkově rychlejší. Na to museli brankáři reagovat zlepšeným pohybem a důraznější prací s hokejkou. Brankáři si také často vypomáhali držením puku v ruce, což vedlo v roce 1932 ke vzniku nového pravidla, podle kterého směl brankář držet puk jen tři vteřiny, pak byla hra přerušena a vhažovalo se v obranném pásmu. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Pro jejich hru byly zajímavé i dvě další změny, které se objevily v první polovině třicátých let. Poprvé v historii 26. 3. 1931 bostonský trenér Art Ross při semifinále Stanley Cupu mezi Bruins a Montreal Canadiens nahradil za stavu 0:1 brankáře hráčem v poli a jako první použil hru bez brankáře – power play. Druhou novinkou bylo zavedení trestného střílení, které NHL převzala ze západní poloprofesionální ligy před sezónou 1934/35. Po faulu na samostatně najíždějícího útočníka, nebo po hození hokejky se ve vzdálenosti tří metrů od branky postavil k puku osamocený střelec, který s ním mohl driblovat a pak vystřelil na branku. (Stránský, Ondroušek, 2005) „Trestné střílení tedy bylo původně opravdu „střílením“, zatímco nyní je samostatným nájezdem.“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 11)

Tyto novinky však neměly pro hru brankářů příliš velký význam. Rostoucí rychlost přechodu do útoku přinášela i růst agresivity a z gentlemanské hry se stávaly bruslařské souboje plné osobního kontaktu. Brankáři museli reagovat na stále rychlejší a tvrdší střely nad ledem, které umožňovali stále kvalitnější hokejky i kvalitnější umělý led hokejových stadionů. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Díky již zmíněnému držení puku brankářem však docházelo i k častým zdržováním a jako jedna z reakcí na tento styl hry vzniklo v roce 1937 pravidlo o zakázaném

uvolnění. To nutilo hráče k přesnějším přihrávkám, a protože již od roku 1930 platilo, že v útočné zóně nesmí být útočící hráč dříve než puk, rostl význam rychlých brejků a přihrávek od hranice vlastní obranné zóny na útočnou modrou čáru. (Stránský, Ondroušek, 2005)

„Samostatným nájezdům většina brankářů stále čelila na své brankové čáře a přesně střílející útočníci tak měli podstatně usnadněnou pozici. Jedním z prvních brankařů, který začal v NHL opouštět svou branku, aby vyjížděním zmenšoval střelecký úhel, byl bostonský Frank Brimsek, jeden z nejlépe bruslících brankářů té doby. Ten také často zachytil přihrávku ještě dříve, než ji útočník stačil zpracovat a tím si vynucoval přerušení hry a následné vhazování. Brzy jej začali napodobovat další brankáři a to si vyžádalo změnu pravidel“ (Stránský, Ondroušek, 2005, 11).

„Od roku 1940 směl brankář držet jen ten puk, který jej trefil. To vedlo k plynulejší hře, ovšem vystavovalo brankaře nemalému riziku kontaktu s dotírajícími útočníky. To opět nutilo brankaře efektivněji rozehrávat holí.“(Stránský, Ondroušek, 2005, 11)

S koncem třicátých let už byla většina důležitých pravidel ustálena do dnešní podoby. K jediné, ale o to však důležitější změně došlo v roce 1943. Bylo to stanovení střední červené čáry, které přineslo změnu pravidla o zakázaném uvolnění a vznik postavení mimo hru na červené čáře. Vznikaly tak zcela nové herní situace a od této doby je také hra nazývaná „moderní“. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Evropský hokej za kanadským, a tím více profesionálním, v té době zaostával a mnohá pravidla přebíral s velkým zpožděním, ale od poválečných let se evropská a kanadská pravidla v zásadě sjednotila. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Ale byla to hlavně NHL, která přinášela změny ve hře pro brankaře. Ve čtyřicátých letech se zde objevila vyrážačka – tedy rukavice na ruku držící hokejku, i lapačka pro volnou ruku, která chytala puky. Od konce padesátých let se začala prosazovat brankářská maska, jako ochrana obličeje. Specializované firmy vyráběly stále kvalitnější chrániče, rukavice, hokejky a nejlepší brankáři přinášeli nové herní styly a prvky, kterými reagovali na vývoj hry v poli. (Stránský, Ondroušek, 2005)

4.2. Vývoj brankářské techniky po roce 1945

4.2.1. Vývoj brankářské techniky v zámořském hokeji

Po roce 1945 byla většina pravidel ustálena do dnešní podoby a brankáři byli dostatečně vybaveni výstrojí. Po válce se stal lední hokej ještě populárnějším a vývoj pokračoval především v rozvoji herní taktiky a hráčské techniky. Odlišně se vyvíjel hokej na americkém kontinentu a v Evropě.

Podle Kostky (1971) jsou kanadská hřiště užší a rohy mantinelů jsou zaoblenější než na evropských stadionech, a proto je zde výhodnější odraz puku hrazení před branku. Umožňuje to tedy rychlejší přenášení hry k brance soupeře.

U kanadských mužstev je patrný stálý tlak na branku, stupňovaný rychlou střelou a tvrdostí osobních soubojů. Útočící hráči puk často vystřelují do útočného pásma ještě před modrou čarou a pak za ním plnou rychlostí najíždějí. Důsledně sledují střely vyražené brankářem a jsou velmi pohotoví v jejich dorážení do branky. Proniká-li útočník do útočného pásma samostatně, probíjí se přímo k soupeřově brance. (Kostka, 1971)

Základem obranné hry Kanadčanů mimo obranné pásmo je přímé atakování protihráče se snahou narušit jeho koncepci hry. Jejich obranná hra působí i psychologicky na protihráče. Snaží se je zastrašit tvrdým osobním soubojem. Nejprve jsou atakováni hráči a teprve potom je zahájen boj o puk. (Kostka, 1971)

Brankař při této hře je často vystaven tvrdým atakům před brankou, protože zde dochází k osobním soubojům mezi hráči. Puky vystřelené na hrazení se odráží před branku a je nutné počítat s dorážkou. Proto je nutný skvělý postřeh brankáře a jeho rychlá reakce. Rychle a přímo pronikající hráč je schopen vystřelit puk s velikou razancí a brankář je nucen rychle vyjet z branky, zmírnit střelecký úhel a postavit se této střele přímo. (Kostka, 1971)

S tímto stylem hry souvisí i výběr a výchova brankáře. V zámoří se koncem 80-tých let začalo hodně spoléhat na specializované firmy, které se zaměřují na vyhledávání a výchovu talentů. Doba malých a hubených brankářů je pryč. Jde zde o to, aby z obrovského množství uchazečů vybrali největší /a to i doslova/ talenty. Průměrný brankář zde měří přes 190 cm a váží alespoň 90 kg. Jeho hlavním úkolem je rychle vyjet

z branky, aby zmenšil střelecký úhel, a tlumit tak hned první střelu svým tělem, aby soupeřům nedaroval dorážku. (ProHockey 2/2009)

Nejoblíbenějším stylem zámořských hokejistů je „stand up“ – snaha co nejvíc střel ustát. Oblíbený je i styl „butterfly“ – motýlek, který vznikl v Kanadě a který řeší většinu herních situací v rozkleku. (Pro Hockey, 9/2008)

4.2.2. Vývoj brankářské techniky v evropském hokeji

Jestliže kanadské pojetí hry charakterizuje tvrdost a rychlost, v Evropě bylo a je pořadí opačné – rychlost a tvrdost. Nejedná se jenom o rychlost bruslařskou, ale hlavně kombinační. Evropský hokej je podstatně kolektivnější, jeho herní kombinace se rozvíjejí na větší ploše, více vynikne spolupráce hráčů a individuální technika jednotlivců, kteří dávají hře osobitý charakter.

Při této hře je na brankáře kladen větší nárok na jeho schopnost číst hru. Je nutné mít dobré pohybové dovednosti, rozsah pohybu a být skvělým bruslařem.

Při rychlých kombinačních akcích protihráčů musí umět skvěle komunikovat s vlastními obránci a řídit jejich pohyb před brankou, aby v žádné části protiútku neměl zakrytý výhled. (Kostka, 1971)

Tohle platí zejména pro ruský hokej. Raketový start ruského hokeje na světovou scénu způsobila podle Kostky (1971) promyšlená strategická příprava hokejistů v šedesátých letech. Zvýšili náročnost na tělesnou přípravu hráčů a brankářů v dosud nevídaném měřítku, obohatili taktiku hry o nové útočné a obranné kombinace a využili poznatků vědeckého výzkumu v oblasti sportovního tréninku.

V jejich hře je na první místo postavena kolektivní spolupráce, využití celého prostoru kluziště, neustálý pohyb všech hráčů, zrychlování tohoto pohybu a současné klid, s jakým si hráči přihrávají puk, aby donutili soupeře udělat chybu. (Kostka, 1971)

Systém výchovy brankářů v Rusku však nikdy nedosahoval ani nedosahuje dokonalosti přípravy obránců a útočníků. Ruští brankáři jsou nejlepší na světě, ale pouze co se týká fyzické kondice. (Pro Hockey 2/2009)

Český hokej je označován podle Kostky (1971) za nejtechničtější a nejlíbivější. Oceňována je zejména tvůrčí schopnost hráčů, jejich nápaditost a vtip ve hře. Vlastním

řešením jednotlivých herních kombinací vytvářejí naši hráči stále nové obměny útočných kombinací, kterým soupeř jen s námahou odolává. Českým hráčům není vlastní tvrdá silová hra a proto, aby odolávali tvrdým soupeřům, bylo nutné se více zabývat obrannou činností, jako základnou pro zajištění naší techničtější a kombinačně složitější hry.

Systém systematické výchovy brankářů u nás probíhá teprve několik let. Čeští brankáři chytají stylem „butterfly“ i „stand up“. Nejvíc však český hokej proslavil Dominik Hašek, který svým artistickým „hybridním“ stylem obohatil brankářskou učebnici o řadu originálních zákroků. „Pověstná je jeho „hlavička“, kdy při soupeřových střelách rychle padá do bezvadného rozkleku, a vysoko letící puky vyráží i přilbou. Dále se vrhá pod nohy útočníkům již na modré čáře, aby jim překazil brejk. Unikátní jsou i jeho baseballové rozehrávky, když nechce zbytečně přerušit hru a z lapačky si nadhodí chycený puk a širokou holí ho ze vzduchu odpálí vpřed. Často chytá puk výrazěčkou a typické jsou i jeho akrobatické výkony, kdy se překulí na záda a postaví střelci hradbu z betonů, vytrčených ke stropu do haly. Má nekonečný arzenál zákroků, který se ostatní „nestyloví“ brankáři pokoušejí napodobit.“ (ProHockey, 2/2009, 12)

Podobný technický a rychlý hokej se hraje i ve Finsku. Tady se však se systematickou prací s brankáři začalo hned v 70-tých letech 20. století. Brankářům se zde věnují hned od malička. Musí všichni trénovat podle připraveného programu, který však nepotlačuje jejich individualitu a oblíbený styl. Někteří gólmáni jsou dobří v poziční hře a prostě se puku staví do cesty, jiní spoléhají hlavně na své reflexy a další využívají vyjímečné rychlosti při zmenšování střeleckých úhlů. Proto zde rostou brankáři, kteří mají vybroušený styl, skvělé instinkty a jsou i výborně připraveni po fyzické stránce. Finové jsou díky své uzavřené povaze přímo určeni k brankářskému řemeslu a tuto roli zvládají i díky dobré psychické přípravě. (ProHockey, 2/2009)

4.3. Brankářská technika v současnosti

4.3.1. Psychologie brankáře

Brankář je sice členem mužstva, ale je jeho jakýmsi samostatným článkem. Hráči jsou spolu na ledě i na střídačce, ale brankář ve své kleci zůstává sám. Hráči se v kabině baví o tom, co se stalo ve hře, kdo komu ujel, jak kdo přihrál, kdo co proměnil nebo dal, hádají se nebo se jen dohadují, zlobí se na sebe nebo se navzájem chválí. To brankář si nemá s kým o svých zákrocích a problémech povídat. Sem tam si poví něco s obránci, ale jediný blízký je mu druhý brankář na střídačce. (Jenšík, 1999)

Podle Rossitera (1999) být brankářem znamená žít v neustálém napětí. Napětí nepřichází jen ze zápasu samého a jeho důležitosti, ale i od trenéra, od vedení klubu, a také z tisku nebo třeba od rodičů. Přidává se k němu i strach ze zranění, touha po vítězství, strach z toho, že se mu nebude dařit a zahraje špatně.

Brankář musí být dokonale rozcvičen a připraven na zápas hned od první minuty, protože góly, které obdrží hned na začátku utkání, mohou mít fatální dopad na celý zápas. Musí se snažit udržet koncentraci po celou dobu zápasu, i když na něj dlouhé minuty nejde žádná střela. Neměl by si dovolit žádné výkyvy ve formě, protože vyrovnané výkony jsou mnohem důležitější než skvělý zákrok. Disponuje ohromným přehledem, prostorovým viděním, odhadem vzdálenosti i pohybu protihráče. Má úctyhodný postřeh, rozsah pohybu srovnatelný s gymnasty a je skvělým bruslařem. (Šindel, 2003)

Zatímco hráči v poli se vyznamenávají zpravidla v těch chvílích hry, kdy jejich mužstvo má převahu a oni jsou schopni udržet si tlak, brankář ukáže, co v něm je, obvykle v kritických situacích. Obvykle zasahuje, když selže obrana a stává se tak poslední záchranou. Když udělá chybu útočník, nic moc se neděje, když ji udělá obránce, je to dost vidět, ale gól dostane brankař. ((Koliš, Hašek, 2002)

Brankář musí být individualitou a musí dokázat převzít odpovědnost. Je jediným hráčem, který nemůže při hře odpočívat, musí nestále odvádět poctivou práci a mít pod kontrolou své emoce. Jeho prací je napravovat chyby spoluhráčů dobrými zákroky a nevinit z gólu ostatní. Prostě je to klíčový hráč mužstva. (Evdikimoff, 2000)

4.3.2 Výběr brankáře

Hra hokejového brankáře je jedna z nejtěžších ve sportovních hrách vůbec. Je náročná nejen na rychlost, postřeh a šikovnost brankáře, ale zejména na jeho psychiku. Pokud za hráči v poli stojí klidný a spolehlivý brankář, odráží se to na hře celého týmu. Žádné mužstvo v současné době není tak silné, aby zabránilo ohrožení své vlastní branky a proto o výsledku většinou rozhoduje brankář. Jeho výkon je posuzován velice kriticky. Pokud chybu udělá útočník nebo obránce, dá se to ještě napravit, ale chyba brankáře znamená gól a s tím se musí brankář umět rychle vyrovnat. (Šindel, 2003)

V minulosti byli do branky často postaveni hráči, kteří zde dobrovolně stát nikdy nechtěli. Ve své době byli špatnými bruslaři a tak jim místo v brance tak trochu zůstalo. (Stránský, Ondroušek, 2005)

V současné době je trend úplně jiný. Se systematickým výběrem a výchovou brankářů už od dětských let začali jako první Finové v sedmdesátých letech 20. st. Teprve o deset let později se přípravě brankářů začali věnovat v USA a Kanadě. V České republice nastoupil trend vybrat a vychovat dobré gólmány teprve koncem devadesátých let. Naopak v Rusku doposud s brankáři systematicky nepracují a do vyšších soutěží nakupují hráče s Finska, Švédska a jiných zemí. (ProHockey 2/2009)

Základní pravidla pro výběr brankáře.

1/ **výška brankáře** – při zámořském stylu „stand up“ jsou důležití vyšší a objemnější brankáři

Při stylu „butterfly“ jsou vyžadováni menší a mrštnější hráči .

2/ **psychická odolnost** – je dobré, když brankář není „uzlíček“ nervů

3/ **rychlost** – schopnost hráče provádět krátkodobou činnost co možná nejrychleji

4/ **pohyblivost** – pohybová schopnost hráče provádět veškeré pohyby ve velkém rozsahu

5/ **obratnost** – schopnost hráče lehce a účelně koordinovat vlastní pohyby a rychle si osvojovat pohyby nové a vhodně je přizpůsobovat měnícím se podmínkám na ledě.

6/ **síla** – je základem všech ostatních pohybových činností a je nutná pro rozvoj rychlosti a vytrvalosti

7/ **dobrý bruslař** – aby si rychle vštípil techniku brankářské hry na bruslích.

Základem úspěchu každého brankáře musí být touha zlepšovat se, rozvíjet sílu, pohyblivost, obratnost, techniku, umění číst hru a rychlost reakce. (Šindel, J. 2003)

4.3.3. Nové brankářské styly

S vývojem ledního hokeje a zdokonalením brankářské výstroje došlo i ke změně hry brankáře do dnešní podoby. Podle hokejových odborníků (Šindel, Jaroš) neexistuje jediný správný brankářský styl, který definuje, jak musí být hrána pozice brankáře. V dnešní době disponují vynikající brankáři mimořádnou kontrolou a to nad svým tělem, nad svým postavením ve hře, nad pukem a nad celou hrou. (www.gdihockey.cz).

Klíčem k úspěchu je kontrola a ne styl.

Protože nejde všechny situace jenom „ustát“ nebo naopak vychytat v rozkleku po ledě, dělí se v současné době brankáři do tří skupin, podle převládajícího způsobu chytání

Obr. 41 Základní postavení - Petr Kotlík (vlastní album)

1/ „**Stand up**“ (zůstat stát) – je starší styl, který využívají zejména větší a silnější brankáři. Jejich snahou je vyjet z branky proti útočníkovi, vykryt jeho střelecký úhel a nastavit tělo jako terč. Při tomto stylu zbytečně neklekají ani neпадají. Při dorážkách odražených puků se může stojící brankář velmi snadno a rychle přesunout.

Tímto stylem, který vyžaduje rychlé a skvělé bruslaře, chytá většina zámořských brankářů (Luongo, Lehtonen, Mason). (www.gdihockey.cz)

Obr. 42 Zákrok vyrážecí ve stoje – R.Turek (Šindel, 2003, IV)

2/ „**Butterfly**“ (motýlek) – je modernější styl, který v současné době využívá větší počet brankářů. Zákroky se provádí v rozkleku, skluzem (slide) nebo skluzem s odrazem (power push). Je vhodný pro menší a mrštnější brankáře s dobrou technikou. Nevýhoda toho stylu tkví v dorážkách před brankou. Pokud brankář vyrazí první střelu v rozkleku přes sebe, bývá velmi těžké vykrytí další střely. Pokud brankář nemá dobré technické základy, v rozklekovém stylu drží lapačku příliš vzadu, nemůže ji dostatečně rychle přesunout před tělo. Při tomto stylu způsobí příliš mnoho zbytečných odrazů

přímo před sebe. Platí to i pro střely ve výšce kolen přímo do betonů, kdy je brankáři prostě jenom vyhodí před sebe. (www.gdihockey.cz)

Tento styl je také méně výhodný při rychlých přihrávkách protihráčů před brankářem- jeho pohyb je v rozkleku velmi ztížený. Klesnutím k zemi vsází brankář v daném zákroku vše na jednu kartu a snižuje možnost ovlivnit hru při dalším vývoji hry u branky. (www.iceshop.cz). Tímto stylem chytá např. Lundquist, Roy, Toskalo.

Obr. 43 Rozklek – D.Hašek (Šindel, 2003, V)

Obr. 44 Řešení samostatného nájezdu polorozklekem (Šindel, 2003, VI)

Obr. 45 Řešení herní situace skluzem (Šindel, 2003, VI)

Obr. 46 Zákrok lapačkou před maskou - A. Svoboda (Šindel, 2003, IV)

3/ **Hybridní styl** – je moderní aktivní styl, který využívá jak prvky „stand up“, tak butterfly“. Upřednostňuje přístup „nebuď dole pokud nemusíš, a buď dole vždy, kdy to situace vyžaduje“. Výhodou tohoto stylu je různorodost zákroků, které brankář využívá. Pokud brankář používá při hře stejné zákroky na všechny situace, protihráči to velice rychle zjistí a využijí. (www.gdihockey.cz)

Proto nejlepší brankáři zákroky střídají s ohledem na vývoj situace před brankou.

Pokud na střelu vidí, zůstávají ve stoje a jsou připraveni na další pohyb. Do rozkleku jdou v okamžiku, kdy přesně neví, kam střela půjde, pokud potřebují pokrýt střely zblízka a dorážky, při situaci dva na jednoho nebo při rychlé střele z přihrávky za brankovou čarou. Tímto stylem chytá např. Kiprusoff, Hašek, Thomas, Nabokov.

Brankář je v současné době i šestým hráčem v poli. Pro tým je lepší, když zachycený puk rozehraje, než aby čelil vhazování ve vlastním obranném pásmu. Snaží se zastavovat a rozehrávat nastřelené puky za vlastní brankou a komunikovat tak s vlastními obránci. Brankáři v současné době také trénují tvrdou forhendovou střelu,

aby dostali puk vysoko dopředu na ochranné sklo a získali tak dost času pro sebe a obranu. Znájí útočnou hru svých spoluhráčů a tak se dlouhými přihrávkami dopředu snaží poslat útočníky do brejků. Brankáři také trénují rychlé sprinty na střídačku, aby prodloužili výhodu hry v početní převaze před vyloučením protihráče nebo při power play.

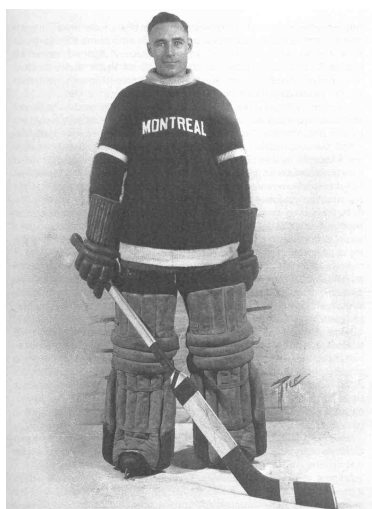
5. Brankářské styly významných světových brankářů

Clint Benedict (1892-1976)

Na počátku kariéry Clinta Benedicta mohli brankáři chytat pouze ve stoje. Za každý úmyslný pád byl původně zaveden peněžitý trest – dva kanadské dolary. Nebyl povolen ani klek. Později si mohli rozhodčí vybírat ze širší škály trestů – kromě dodnes platných dvou-, pěti- a desetiminutových vyloučení ze hry, bývaly i jedno- a tříminutové tresty a brankář si dokonce musel své provinění na trestné lavici odpykat sám. Za tu dobu ho v brance mohl zastoupit jiný hráč. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Clint Benedict pochopil, že při pádu na zem může zachytit větší množství puků letících po zemi. Protože však tyto pády nebyly povoleny, rozhodl se simulovat hrůzostrašné pády často i se srdcervoucím výkřikem, které byly kvalifikovány jako nedovolený atak protihráče a často byl za ně nejbližší protihráč potrestán v domnění, že dostal Benedicta na led nedovoleným způsobem. Nějaký čas trvalo, než si většina lidí kolem hokeje uvědomila, jak časté a zejména jak účinné jsou tyto „náhodné „ pády. Většina brankářů začala Benedicta kopírovat, a na ledě to potom často vypadalo jako na klauniádě v cirkuse. Na to museli šéfové hokeje reagovat a povolit tak výraznou změnu v pravidlech. (Koliš, Hašek, 2002)

Obr. 47 *Clint Benedict – jeden z nejlepších brankářů všech dob (Stránský, Ondroušek, 2005, 27)*

Jacques Plante (1929 – 1986)

Byl prvním brankářem, který začal používat obličejovou masku i při tréninku, a tím podstatně zvýšil „životnost“ brankářů.

Ale nebylo to jediné, s čím přišel. Byl prvním brankářem na světě, který záměrně a naprosto cílevědomě změnil hru „pasivních zastavovačů puků“ v tvořivou hru přihrávek, zapojování se do hry, vyjíždění daleko za hranice brankoviště dopředu i za branku. Stal se součástí hry bránícího mužstva, dirigoval celou obrannou hru a zakládal i protiútoky. (Koliš, Hašek, 2002)

Napsal první knihu na světě věnovanou výhradně brankářskému umění. Jmenuje se *On Goaltending /O chytání/* a stala se biblí každého amerického kluka, toužícího se stát brankářem.

Byl přesvědčený, že brankář musí mít dokonale zvládnutý pohyb na ledě a musí být stejně dobrý bruslař jako útočník. Po jeho příchodu se z brankářských mlčících sfing pohybujících se s maximální opatrností jen v blízkosti brankového území stali rovnocenní spoluhráči obránců a útočníků, hlasitě dirigující obrannou hru i zakládání protiútoku. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Rád vyjížděl daleko z brankoviště. Všiml si, že jakmile opustil branku, byl pro soupeřovy útočníky něco jako červená barva pro býka. Ihned se na něj snažili najet a vyřadit ho ze hry. Jenže jeho skvělé bruslení mu umožnilo vyhnout se střetům a vytvořit pro tým chvilkovou přesilovou situaci, kterou jeho spoluhráči mnohokrát využili. (Koliš, Hašek, 2002)

Proslavil se ještě jednou originalitou. Po zápase posílal divákům vzdušný polibek, jako poděkování za skvělé fandění. (Koliš, Hašek, 2002)

Obr. 48 Jacques Plante – radikálně změnil brankářský styl (Koliš, Hašek, 2002, 35)

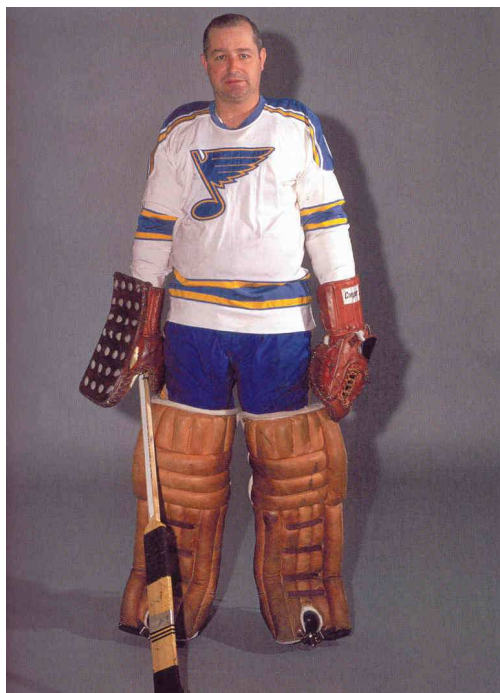
Glenn Hall (*1931)

V padesátých letech minulého století chytala většina brankářů stylem, který už dne není vidět. Hlavní zásadou bylo raději stát a zase stát. Oceňovala se elegance a rozvaha. Tomuto stylu se říkalo stand-up – vzpřímený. Ale v prostoru před brankou se pohybovalo čím dál víc hráčů, kteří měli tvrdou střelu a také hráči, kteří brankáři záměrně clonili. S opravdu revoluční novinkou přišel Glenn Hall. Hluboce se předklonil k ledu, aby mohl mezi nohama clonících hráčů lépe sledovat puk, ale ještě důležitější byl „Motýlek“. (Koliš, Hašek, 2002)

Před Hallem se brankáři snažili pokrýt prostor mezi tyčemi častými drobnými úkroky, byl to jakýsi balet na ledě. Najednou se objevil Hall a klekl si na obě kolena.

Jeho základní postoj byl v hlubokém předklonu s koleny u sebe, ale s bruslemi široko roztaženými. Zezadu to mohlo připomínat „véčko“ obrácené vzhůru nohama. Najíždějícím hráčům Hallův nový postoj připadal jako téměř neprostupná zeď a byl nadmíru účinný. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 49 Glenn Hall – „vynálezce“ motýlku (Koliš, Hašek, 2002, 44)

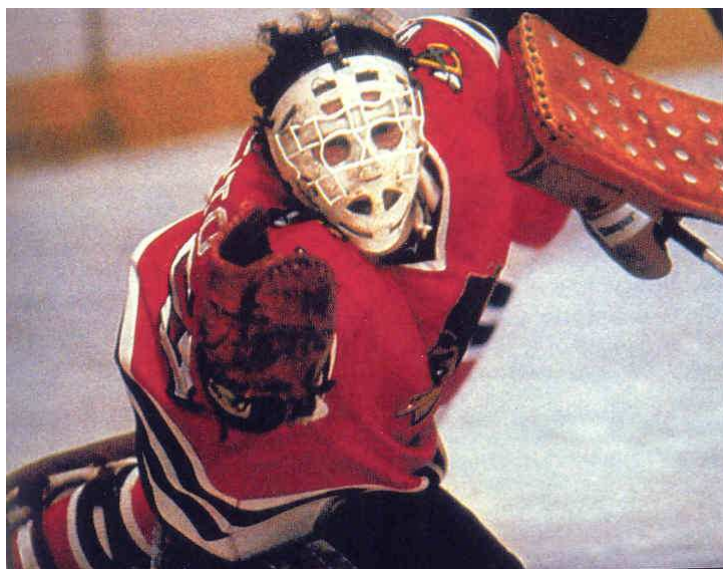
Antony Esposito (*1943)

Ve své době byl nazýván „nejnestylovějším brankářem všech dob“. Za svůj styl byl proklínán experty i novináři. Jeho styl připomínal spíš než hokejového brankáře psa u boudy. Ale za pár měsíců, když si veřejnost na jeho způsob chytání zvykla, nedali dopustit na „neortodoxní, ale o to účinnější styl“ a s odstupem let ho pasovali na „dokonalého představitele stylu motýlek“. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Tony chytal v opačném gardu, tedy s lapačkou na pravé ruce a v rozkleku trávil většinu času na ledě. Využíval tak svých dlouhých nohou a velké kloubní pohyblivosti. Byl schopen bleskurychle vstát a zapojit se do jakékoliv nové akce. Neklekal si úplně

pokaždé, ale vždy vyčkal, až bude puk v pohybu a bude jasné, kam míří. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Obr. 50 Tony Esposito - „nejnestylovější brankář všech dob“ (Koliš, Hašek, 2002, 55)

Ron Hextall (*1964)

Vyrůstal v dokonalém hokejovém prostředí, protože jeho děda, otec i strýc v NHL sami hráli. Byli však známí jako klidní a slušní hokejisté. Ron na sebe upoutal pozornost méně obvyklým způsobem – vynikal jako rváč a bojovník. Chtěl být zapojen co nejčastěji do hry, vyzařovala z něj touha být u puku za každou cenu dříve než soupeř.

Jeho styl byl založen na maximální aktivitě až agresivitě. Protihráče napadal dokonce i tělem. S tím ovšem souvisí i jeho častější vylučování. Ale nebylo to jenom tím, na ledě se dokázal i poprat. Málokterý brankář na světě má na svém kontě tolik trestů ve hře za rvačky jako on. Za první dvě sezóny v NHL nasbíral 208 trestných minut. (Koliš, Hašek 2002)

Nejvíce se však Ron Hextal proslavil tím, co do té doby žádný brankář nedokázal. Byl prvním brankářem, který vstřelil branku jak v dlouhodobé části NHL, tak při utkáních o Stanley Cup. Nikdo z brankářů nedokázal se širokou brankářskou hokejkou takové kousky jako on. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Většina jeho branek a řada přihrávek na góly nebyly vůbec náhodné, i když střelbu brankářskou holí nikdy speciálně netrénoval, tak poslat vzduchem puk až za polovinu hřiště a zahrát zakázané uvolnění mu nepřišlo nijak zvláštní.

Obr. 51 Ron Hextal vynikal skvělou prací s brankářskou hokejkou (Koliš, Hašek, 2002, 72)

Dominik Hašek (*1965)

Dominik Hašek je českým „hokejistou století“. Stejně tak jako kdysi Tonyho Esposito i jeho v počátcích kariéry odborníci odsuzovali. Časem si však na jeho styl zvykli.

Je schopný zmobilizovat všechny své síly právě v čas, v době, kdy se týmu nedař. Je známý svým jogínským soustředěním na klíčové situace. (Stránský, Ondroušek, 2005)

Hašek hraje hodně na zemi, „válí sudý“, pouští hokejku a chytá puk do volné rukavice- vyrážčky. Chytit volnou prstovou rukavicí vyrážčky puk před brankou má mnohem větší smysl, než na první pohled vypadá.

Brankář s hokejkou v ruce se stává bezmocným proti puku v těsné blízkosti branky a ve skrumáži ho není schopen bezpečně chytit. Hokejkou ho neudrží, lapačkou pouze přikryje a protivník má vždy šanci puk vyšťourat nebo vypíchnout. Zatímco když brankář ve správnou chvíli pustí hokejku a puk chytí do prstů, drží ho jednou pro vždy. Brankář však musí situace skvěle předvídat a činnosti správně načasovat. Dominik Hašek tohle vždy dovedl. (www.nhl.cz)

Obr. 52 Typický rozklek Dominika Haška (Koliš, Hašek, 2002 ,159)

Obr. 53 Ale tohle postavení měl vžitě v šestnácti letech (Hašek, Záruba, 1999, 84)

Martin Brodeur (*1972)

Byl pozičně vynikajícím, psychicky silným a dokonale soustředěným brankářem na začátku 21. století. Měl velmi rychlou lapačku a nejlepší práci s holí v hokejových dějinách. Po změně pravidel týkající se zmenšování výstroje a zákazů rozehrávání puku brankářem z rohů hřiště, byl snad jediným ortodoxním nespokojencem mezi brankáři. Zmenšování výstroje mu ani tak nevadilo, ale stěžoval si na druhé pravidlo – rozehrávání puku, protože patřil mezi nejlepší rozehrávače mezi muži se širokou hokejkou a byl mu vlastní velký pohyb po ledové ploše. (Stránský, Ondroušek , 2005)

Jako všichni skuteční velikáni chytá nejlépe, když jde o všechno. Chytá v motýlkovém stylu, ale na rozdíl od ostatních vydrží déle na nohou. Je možná nejlepším na světě v dorážkách. (www.nhl.cz)

Obr. 54 *Martin Brodeur* (Adams, Allen, 2007, 58)

Curtis Joseph (*1967)

Joseph chytá zcela nekonvenčním stylem a v mnohém připomíná akrobatické výkony Dominika Haška. Jeho hra vypadá nezvykle, protože stojí na brankové čáře. Může si to dovolit, protože patří k nejrychlejším brankářům světa. Skvěle pracuje s lapačkou a díky velkému smyslu pro udržení rovnováhy je okamžitě připraven čelit opakovaným střelám a dorážkám. K vyrážení puku používá unikátní bekhendový styl a s oblibou posílá vysoké přihrávky do středního pásma, kde již čeká útočník, který umí dobře zpracovat tuto specifickou nahrávku a může ihned vyrazit k nebezpečnému protiútok. Je nejlepším brankářem, co se týče kvality zásahů, a diváci ho kvůli tomu bezmezně obdivují. (www.nhl.cz)

Obr. 55 *Curtis Joseph* (www.nhl.cz, staženo: 4.2 2009))

Patrick Roy (*1965)

Svémi výkony a úspěchy patřil mezi nejlepší brankáře NHL všech dob. Jeho vzorem byli John Vanbiesbrouck a Andy Moog.

Jeho úspěšná aplikace motýlkového stylu přilákala velké množství napodobitelů. Výtečně uměl vykrývat spodní část branky a střelcům nezbývalo než snažit se ho překonat perfektně umístěnou vysokou střelou. Roy také velmi často vyzýval útočníky na přímý souboj – vyjížděl jim naproti a zmenšoval střelecký úhel. A když náhodou nebyl zrovna v ideálním postavení proti střele, mohl se spolehnout na své mimořádné reflexy.

Nebyl silný v práci s hokejkou a také se zbytečně nechával vyprovokovat k výbuchu svých emocí. (www.nhl.cz)

Obr. 56 Patrick Roy (Koliš, Hašek, 2002, 305)

Mikka Kiprusoff (*1976)

Mikka Kiprusoff je nejlepší finský brankář současnosti. Má dokonalou atletickou a akrobatickou průpravu. Je zastáncem hybridního brankářského stylu, takže při chytání používá velké množství zákroků. Je to agresivní brankář, který rychle vyjíždí z branky, aby zmenšil střelecký úhel, a tlumí hned první střelu, takže soupeřům nedaruje žádnou šanci. (ProHockey 4/2008)

Obr. 57 Mikka Kiprusoff (ProHockey 4/2008, 21)

6. Závěr

Hlavním cílem mé bakalářské práce bylo popsat vývoj brankářských stylů od roku 1908 a porovnat faktory, které měly vliv na vývoj brankářských stylů v ledním hokeji.

Studiem starších učebnic ledního hokeje a odborných knih s hokejovou tematikou jsem dospěl k názoru, že rozhodující vliv na vývoj brankářského stylu měl nejen vývoj brankářské výstroje, ale i změny hokejových pravidel, ke kterým v průběhu let docházelo. Hráč, který se na konci 19. století mohl zapojit jak do útoku, do obrany nebo se postavit do branky, a přitom si v brance nesměl kleknout ani lehnout, nemohl přispět k vývoji brankářského stylu v takové míře, jako brankář ze začátku 20. století, který se již na tuto „funkci“ specializoval a mohl chytat puk prakticky všemi způsoby.

Tento brankář potřeboval lepší výstroj, která by mu zabránila v častých úrazech a zároveň dokonale vyhovovala odrážení a chytání střel. Na zdokonalování výstroje až do sedmdesátých let minulého století se podíleli především sami brankáři. Nejprve přebírali různé chrániče z jiných sportů a postupně vytvořili speciální součásti výstroje, které jsou typické pro lední hokej – patří sem hlavně lapačka a vyrážeka, brankářské brusle nebo brankářská maska.

V sedmdesátých letech se do výroby a distribuce brankářské výstroje zapojily specializované firmy, které zapracovaly zejména na kvalitě materiálů, ergonomickém provedení některých důležitých součástí a hlavně na celkovém designu výstroje.

V té době se začaly betony plnit lehkými umělými materiály, které nenasávaly vodu, vnitřní část lapačky byla vytvarována přesně na ruku, i způsob nasazení lapačky na ruku se změnil. Největší pokrok udělala maska i brankářská přilba. Začala se vyrábět z lehkých a velmi pevných materiálů, takže rázem ubylo vážných úrazů hlavy. Výrazně se změnil hlavně grafický design masek.

Koncem 20. století brankáři začali používat i další ochranné prvky jako plastový chránič krku, zavěšený na masce, speciální velký nákrčník, kolenní chrániče nebo suspensor.

To všechno přispělo k tomu, že dobře výstrojí chráněný brankář se mohl vrhat do střel, vyjíždět proti střelám z brankoviště, chytat puky do lapačky nebo je vyrážet vyrážekou. Mohl se zapojovat do hry u branky, zastavovat puky nebo je rozehrávat

ostatním hráčům. To vše ale mělo i svou negativní stránku. Zdokonalením a zvětšením brankářské výstroje začalo padat méně gólů a lední hokej přestal být tolik atraktivní. V roce 1998 došlo k další změně pravidel, která se dotkla i brankářů a to zmenšení výstroje – hlavně betonů a plastrónu a úprava hokejek na maximální rozměry, dané pravidly. Tato změna opět zvýšila počet gólů a atraktivnost hokeje.

Dlouhým vývojem prošla i osobnost brankáře. Zatímco na počátku minulého století byl do branky postaven kdokoli, kdo alespoň trochu uměl stát na bruslích, později s vývojem výstroje, kdy bylo třeba trénovat pohyb na bruslích s betony, zákroky s lapačkou a vyrážecíčkou se opět do branky moc hráčů nehrnulo. V každém týmu byl maximálně jeden brankář, který když byl zraněný, musel ho zastoupit kterýkoliv jiný hráč. Teprve mnohem později, kdy dobře vystrojení brankáři udivovali diváky svými fantastickými zákroky lapačkou nebo pohybem v brance, vzrostl zájem o brankářský post. S výběrem brankářů již v útlém věku začali v sedmdesátých letech ve Finsku. Teprve o deset let později se tento trend projevil i v americe a mnohem později ve střední evropě..

Brankářům se začali věnovat vyškolení brankářští trenéři. Byly vypracovány speciální tréninkové metody a zaveden perfektně zorganizovaný výchovný systém. V zemích, kde se hraje lední hokej na vysoké úrovni, trénují brankáři nejen se svými týmy, ale mají i speciální tréninky na suchu i na ledě. Jsou pro ně organizovány tréninkové kempy, kde mají tréninky ještě propracovanější.

Výběr a trénink brankářů v jednotlivých zemích je však velmi odlišný. Ve Finsku všichni mladí brankáři musí trénovat podle připraveného programu, ale trenéři si všímají jejich předností a nesnaží se jim vnutit styl, který jim není blízký. Pokud chce například brankář chytat stylem „butterfly“, trenér mu pomáhá tento styl rozvíjet a zdokonalovat.

V Severní Americe se hodně spoléhá na specializované firmy, které se zaměřují na výchovu brankářů. Jde zde o to, vybrat z obrovského množství uchazečů, ty nejtalentovanější hráče. Tento luxus si v jiných zemích nemohou dovolit. Možná jenom v Rusku, ale tady se systematickou výchovou brankářů v podstatě ještě nezačali.

V České republice se s výchovou brankářů začalo teprve před několika lety, ale v současné době je zde dost specializovaných brankářských trenérů, kteří pomáhají

brankářům již od žákovských soutěží. I u nás existují brankářské školy a v létě se organizují speciální brankářské kempy.

S vývojem brankářských stylů souvisí i tréninky brankářů. V počátcích ledního hokeje brankář trénoval jako normální hráč. Teprve se zdokonalením výstroje museli brankáři trénovat pohyb před brankou i speciální zákroky. Toto však trénovali sami při hráčském tréninku. Speciální příprava závisela na každém individuálně. V současné době, kdy se brankářům věnují trenéři-specialisté, je trénink rozdělen na zimní a letní část.

Letní příprava je na suchu a je zaměřena na trénink obratnosti, rychlosti, vytrvalosti, síly a protahování. V podstatě mimo led brankáři trénují akrobacii, gymnastiku, míčové hry, běh, postřeh, strečink a posilují zejména dolní část těla – nohy a břicho.

Zimní příprava probíhá na ledě společně s týmem, ale brankáři mají i své speciální tréninky jak na ledě, tak v tělocvičně a posilovně. K tréninkům využívají různé pomůcky na zlepšení postřehu, obratnosti i rychlosti - sítky, bílé puky, odrazové desky, pruhové nebo plné zástěny, závěsná zrcadla.

S týmem nacvičují herní situace, aby se v případě potřeby mohli do hry zapojit a rozehrát puk přímo na útočníka. Samozřejmě trénují i trestné střílení a sprint z branky na střídačku, v případě výhody početní převahy před vyloučením protihráče.

Lední hokej je v současné době nejrychlejší a nejatraktivnější hrou na světě. Způsob hry je nesrovnatelný s hokejem z počátku minulého století. Soudobá hra je výsledkem všech změn jak v pravidlech, tak ve výstroji hráčů. Profesionální hráči ledního hokeje se stávají legendami. Otázkou je, kam se bude vývoj ledního hokeje ubírat. Zdá se, že podle soudobých pravidel je již kvalita výstroje na svém vrcholu a další krok může přinést jenom změna hokejových pravidel, například velikost branky, velikost hřiště nebo útočného pásma.

Brankáři však stále mohou pracovat jak na rychlosti a postřehu, tak hlavně na své psychice. Pokud za týmem stojí klidný a spolehlivý brankář, je poloviční zárukou úspěchu.

7. Seznam literatury

- Adam, A., Allen, K. (2006). *Hvězdy NHL + Češi a Slováci v sezoně 2005-6*. Praha: Olympia.
- Autor neznámý. *ProHockey* 2008/4 Praha: Egmont.
- Autor neznámý. *ProHockey* 2009/3 Praha: Egmont.
- Autor neznámý. *ProHockey* 2009/2 Praha: Egmont.
- Autor neznámý. *ProHockey* 2009/6 Praha: Egmont
- Bukač, L., Dovalil, J. (1989). *Inovace ledního hokeje zatěžování*. Praha: Ústřední výbor ČSTV.
- ČSLH (1999). *Oficiální pravidla ledního hokeje 1998-2002*.
- Evdikimoff, S. (2000). *Lední hokej*. Bratislava: Mladé letá.
- Hašek, D., Záruba, R. (1999). *Chytám svůj život*. Praha: Terra.
- Jenšík, M. (1999). *Než přišel Dominátor*. Praha: Olympia.
- Koliš, J., Hašek, D. (2002). *Příběhy z hokejové branky*. Valašské Meziříčí: Colora.
- Kostka, V.(1971). *Moderní hokej*. Praha: Olympia.
- Kostka, V., Bukač, L., Šafařík, V. (1986). *Lední hokej Teorie a didaktika*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
- Kostka, V., Strnad, J. (1981). *100 tréninků hokejové taktiky*. Praha: Olympia.
- Kostka, V., Wohl, P. (1979). *Trénink mladých hokejistů*. Praha:Olympia.
- Neveselý, S. Dovalil, J. (1981). *Vyrovňovací cvičení v tréninku hráčů ledního hokeje*. Trenér /1/. 14-16.
- Perič,T. (2002). *Lední hokej*. Praha: Grada Publishing.
- Rossiter, S. (1999). *Učebnice hokeje*. Praha: Fragment.
- Štránský, J., Ondroušek, K. (2005). *Brankáři – hokejové hvězdy světa*. Praha: Vyšehrad.
- Šindel, J. (2003). *Příprava brankáře v ledním hokeji*, Praha: Český svaz ledního hokeje.
- Vlk, G., Gut, K. (1978). *Zlatá kniha hokeje: z dějin československého ledního hokeje*. Praha: Olympia.

Elektronické zdroje:

<http://encyklopedie.seznam.cz>

www.curtisjoseph.com

www.gdihockey.cz

www.iceshop.cz

www.jarosgoaltending.com/info/pomucky (staženo: 20.11 2009)

www.nhl.cz (staženo: 4.2 2009)